БИБЛИОЗОНАЛ

БРОЈ 6

ЧАСОПИС ЗА БИБЛИОТЕКАРСТВО, ИНФОРМАТИКУ И КУЛТУРУ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ ■ СТЕВАН СРЕМАЦ ■ НИШ ГОДИНА VI

ISSN 2217-2351

БИБЛИОТЕКАРСТВО И ИНФОРМАТИКА

КУЛТУРА

ВАРИА

БИБЛИОЗОНА

ЧАСОПИС ЗА БИБЛИОТЕКАРСТВО, ИНФОРМАТИКУ И КУЛТУРУ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СТЕВАН СРЕМАЦ НИШ

Ниш, 2016.

САДРЖАЈ

Драгана Стојковић
Будућност читања шта одабрати - штампану или електронску књигу.....9

Dr. D. Russell Bailey
Creating digital humanities: faculty-library partnerships in humanities knowledge creation....19

Александра Аџић, Мирослав Алексић, Јована Живковић
Креирање дигиталних хуманистичких наука.....29

Сузана Станковић, Маја Новаковић
Програм Роми и библиотека 2010 - 2015.....40

Гордана Ивковић
Развој екслибриса кроз историју.....47

Мирослав Алексић
Обнова простора и неке нове иницијативе у нишкој Народној библиотеци.....51

Соња Шуковић, Александра Аџић
Стално стручно усавршавање у нишкој библиотеци.....54

Снежана Костић
Зашто волимо кич.....57

Мирослав Алексић
in memoriam - Завичајни уметник Мирољуб Алексић.....66

Библиозона
Година VI, 2016, бр. 6

Издавач:
Народна библиотека „Стеван Сремац“
Боривоја Гојковића 9, 18000 Ниш
Тел. 018/511-403; 511-405; 511-410
Факс: 018/250-188

За издавача:
Соња Шуковић, директор

Главни и одговорни уредник:
Емилија Радмиловић

Технички уредник:
Љубиша Николић

Редакција:
Марина Вукашиновић, Владан Цветичанин,
Марија Чупић, Мирослав Алексић,
Саша Луковић Васиљевић,
Емилија Радмиловић, Љубиша Николић

Идејно решење корица, компјутерска обрада и прелом текста:
Љубиша Николић

Штампа:
Пунта, Ниш

Тираж: 100

www.nbss.rs

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

02

БИБЛИОЗОНА : часопис за библиотекарство, информатику и културу Народне библиотеке „Стеван Сремац“, Ниш / главни и одговорни уредник Емилија Радмиловић. - Год. 1, бр. 1 (2010)- . - Ниш (Боривоја Гојковића 9) : Народна библиотека „Стеван Сремац“, 2010-

Полугодишње
ISSN 2217-2351 = Библиозона
COBISS.SR-ID 175136012

На насловној страни:
Усхићење, акватинта, у боји
Радојичић Андријана
(Из фонда Кабинета графике
Народне библиотеке „Стеван Сремац“, Ниш)

Андријана Радојичић. - [Београд : аутор], 1994. - 1 графички отисак : акватинта, у боји ; 24 x 25 cm

Ауторски отисак 9/10. - Приказ 16 x 17 cm.

762.23(084.18)
НИБИС ИД : 131597

РЕЧ УРЕДНИКА

Емилија Радмиловић
emilijaradmilovic@yahoo.com

Чудећи се нећеш пут ка себи наћи
а не чудећи се заборавићеш ко си
а ја се мењам и могао бих изаћи
из себе да погледам шта ме носи...

Стиховима нишког песника Слободана Стојадиновића (1948-2011) отварамо Библиозону број 6. На трагу библиотекарства, информатике и културе следимо намеру Народне библиотеке „Стеван Сремац“ да између корица овог часописа негује завичајне вредности и ... аутентичне људе.

Верујемо да радови објављени у овој свесци носе свежину и надахнуће за Библиозону бр. 7 у којој ће се наћи и један сетан осмех за Умберта Ека (1932-2016).

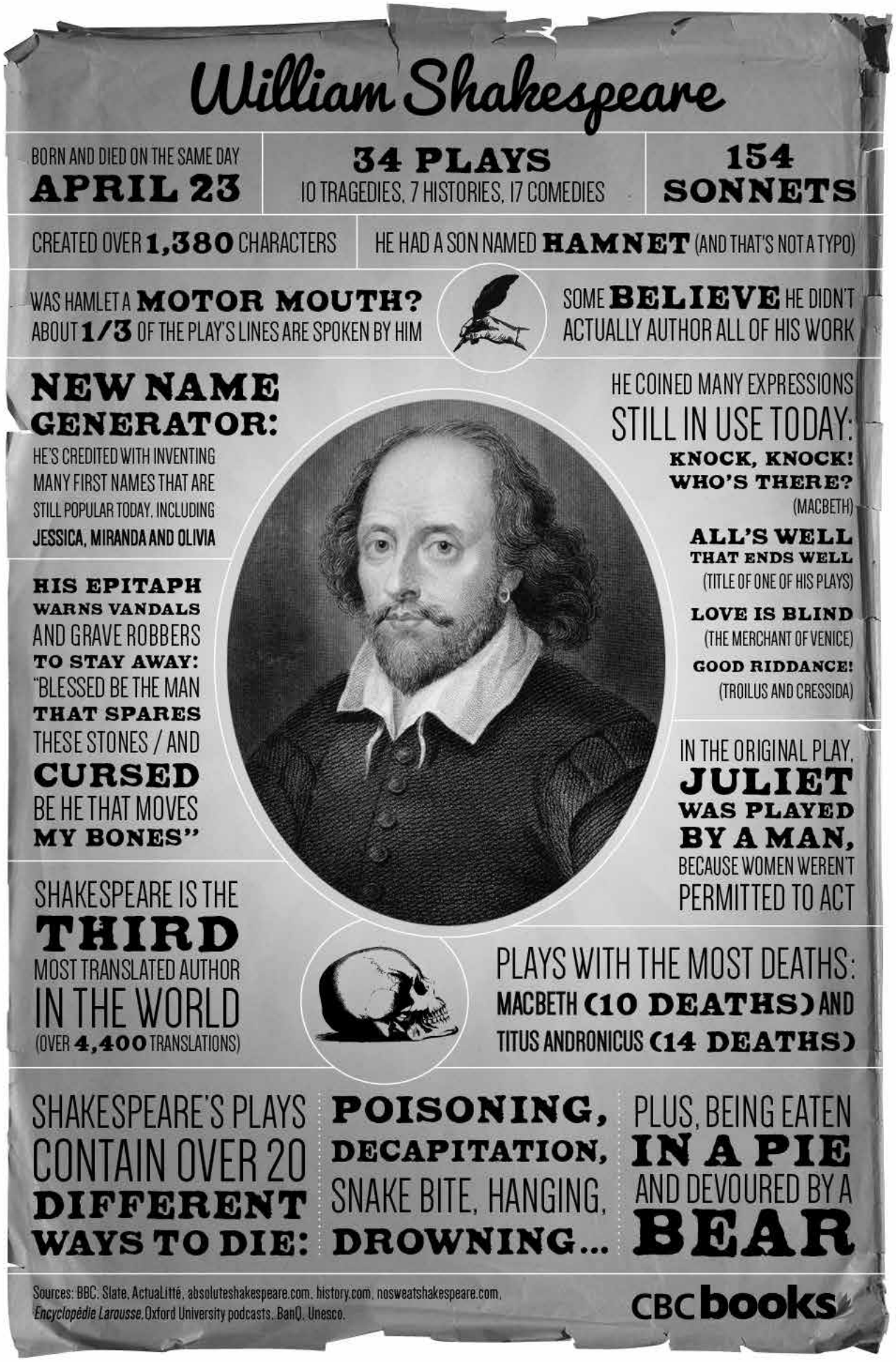

Вилијем Шекспир 23. април 1564. - 23. април 1616.

БУДУЋНОСТ ЧИТАЊА ШТА ОДАБРАТИ - ШТАМПАНУ ИЛИ ЕЛЕКТРОНСКУ КЊИГУ

Драгана Стојковић
Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш
dragana.ljujic@gmail.com

Сажетак

Библиотеке данашњице мењају своју улогу тако што су све присутније и видљивије на Интернету. Уместо пасивних посматрача, постају активни учесници у промоцији свог рада, очувању књиге и будућности читања. Формат књиге се мења а самим тим мења се и облик информације која своју штампану форму обогаћује дигиталном чинећи је све заступљенијом у свакодневном животу различитих профила корисника – од пасионираних читалаца, научних истраживача, аутора, издавача... На библиотекама је велики задатак како да у изобиљу информација пруже веродостојност и квалитет истих и да свој садржај учине што доступнијим и лако претраживим на задовољство и поверење корисника.

Кључне речи: *електронска књига, електронско читање, електронска или виртуелна библиотека, дигиталне колекције, линкованост података*

Један од најлепших описа библиотеке дао је Паја Јовановић, чувени српски и светски сликар у својим „Мемоарима“ где каже: *„Она света тишина, она потчињена блага светлост испод зелених рефлектора, она раскош тепиха и лепог намештаја а пре свега оне нагомилане ризнице светске књижевности и уметности у орманима свуд уоколо сваки пут су ме тако очарали да ми се чинило као да сам улазећи у библиотеку скренуо са обичног тока живота и пренео се у неке узвишене сфере духа.“*

Управо у овим узвишеним сферама духа лежи снага постојања библиотека и одолевање у временима када су духовне вредности на испиту а нови изазови прете да разруше устаљене навике и веровања.

А све је некада давно почело од речи. Речи су потом записане у књигу и настала је историја књиге....

Историја књиге је једна од ретких, незавршених прича. Данас је актуелнија него икада, јер поприма нови ток, налази се на раскрсници традиционалног и модерног, па самим тим отвара ново поглавље. Као сведочанство духовне снаге, потребе да проживљено буде запамћено и нераскидивом нити повезано међу поколењима, књига је изаткана од најфинијег материјала, РЕЧИ повезаних у МИСЛИ, дара својственом само човеку као најсавршенијем бићу на земљи. Књига нас учи и васпитава од памтивека да волимо и пазимо на реч(и), суштину и лепоту језика. Мењајући облик, чудовишно је израњала из свитка у кодекс, из пергамента у палимсест, из блокова у штампане странице. Писана на природним материјалима - камену, глини, лишћу, воску, металу, свили, ланеном платну, папирусу, кожи, папиру, књига је доказ да природа, када је човек хумано искоришћава, може бити веран ослонац и незаобилазна помоћ не само у његовом физичком већ и духовном постојању.

Пут историје књиге је трновит. Слављена и паљена, чувана и уништавана, њена мисија не престаје да куца у срцима читалаца широм света. Успела је да доскочи и духу новог времена понудивши своју дигиталну форму познатију као електронска или е-књига.

Данас је избор уређаја за читање е-књиге велики: од компјутера, ајпедова (таблета), паметних телефона до наменских уређаја за читање, ткз. електронских читача. Екрани најквалитетнијих електронских читача приказују текст који оставља утисак као да читамо са листа од најфинијег папира.

Будућност књиге изазива велику недоумицу јер се не зна да ли ће штампана и електронска форма тећи паралелно или ће једна надвладати другу? Као незаобилазни чувари знања, библиотеке имају велику одговорност и пред собом и пред читаоцима. Њихов значај је у овом тренутку посебан.

Библиотеке неће изгубити на значају, како се развија књига развија се и библиотека јер креира и своју виртуелну интернет колекцију, пружа богатство садржаја и показује политехничку функцију на добробит човечанства.

ЕЛЕКТРОНСКА КЊИГА И УРЕЂАЈИ ЗА ЧИТАЊЕ

Почеци е-књиге сежу у седамдесете године XX века када је Мајкл Харт, студент универзитета у Илиноису (САД), покренуо пројекат под називом *Гутенберг* који је имао за циљ бесплатан приступ електронским верзијама књижевних дела. Од тада до данас, е-књига је прошла дугачак пут прилагођавања новим технологијама. Електронске књиге сада се читају на разним уређајима, од којих су најквалитетнији електронски читачи. То су специјализоване машине са монохромним екранима и ниским утрошком енергије која се троши углавном за листање страница. Сматрају се најудобнијим за читање зато што електронски **дисплеј мастила** пружа осећај као да ишчитавамо странице праве штампане књиге.

За разлику од тржишта које је раније нудило међусобно некомпатибилне електронске читаче, данас скоро сви од њих подржавају различите формате као што су PDF, DOC, TXT, Mobi, EPUB. Последњи у низу, EPUB, постао је стандардни формат за све електронске читаче сем за читач познат под називом *Kindle* који има свој посебан AZW формат и подржава искључиво електронске књиге купљене на интернет порталу *Амазон*. *Амазон*, као једна од најпопуларнијих он-лајн продавница, због конкурентности на тржишту „закључава“ своје *Kindle* уређаје за куповину е-књига са других портала. У оваквим ситуацијама неопходно је коришћење конвертора за EPUB односно AZW формате.

Поред америчког електронског читача *Kindle*, постоје још два америчка производа, *Barnes&Noble* и *Nook*, затим француски *Bookeen*, канадски *Cobo E Reader*, кинески *Onyx*, немачки *Tolino*. Сваки од ових брендова има различите моделе па је могуће бирати између оних чија се навигација врши са тастатуре као и оних који раде на додир преко екрана, ткз. *touch* (тач) уређаји.

Највећа разлика између штампаних и е-књига огледа се у приказу текста. Штампане књиге имају статички а електронске динамички приказ. Динамички приказ подразумева приказ текста који може да се прилагоди величини екрана. По динамичком приказу текста корисник се слободно креће, повећава и смањује величину слова, мења боју слова, користи напредне функције као што је претрага непознатих појмова и речи у тексту, врши преглед различитог аудио и видео садржаја и сл. За

разлику од штампане књиге, електронска нема пагинацију већ навигацију кроз садржај који је хиперлинкован на поглавља. Не постоји могућност коришћења енднота или фуснота на крају странице јер динамички приказ текста не дозвољава пагинацију страница. Опција за коришћење напомена могућа је притиском на одређени тастер у зависности од типа уређаја.

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ ЕЛЕКТРОНСКИХ КЊИГА

Појава е-књиге изазвала је поделе првенствено око тога да ли је будућност штампане књиге стављена под знак питања. Читаоци су се нашли у дилеми да ће изгубити осећај за „праву“ књигу и квалитетно читање, издавачи да ће изгубити профит и битку са конкуренцијом на тржишту, а аутори да ће доћи до злоупотребе и кршења њихових права. Пре него што размотримо ова питања која заслужују посебну пажњу, треба видети шта је то што е-књига може да пружи више у односу на штампану, односно шта је то што штампану књигу чини јединственом у односу на електронску.

Електронски читачи су лагани уређаји тежине око 200 гр., имају висококвалитетне екране и у зависности од модела, високогабаритне меморијске картице (само 1 гигабајт простора омогућава смештање до 1000 наслова). Корисник подешава осветљење, боју и величину фонта по жељи; примера ради, корисници са високом диоптријом не морају да носе наочаре док читају е-књигу. Једна од опција нуди обележавање страница или коришћење ткз. „букмаркера“ тако да се при сваком новом укључењу е-читача, отвара страница до које је читалац стигао. Постоји и опција за уношење бележака и коментара, које корисник снима уз одабрани текст а по потреби може да их подели на друштвеним мрежама као што су Твитер, Фејсбук и сл. Е-књиге штеде на простору, не заузимају место на полицама. Одличне су за путовање јер не оптерећују пртљаг. Велики број бесплатних е-књига могу да се за пар минута пребаце са интернета, посебно дела класичне књижевности (по закону о ауторским правима после седамдесет година од смрти аутора и преводиоца текст књиге може се у целости објавити на Интернету, ако то није другачије регулисано).

Са друге стране, штампану књигу читалац отвара када пожели и није у обавези да је претходно прикључи на струјно напајање како би функционисала. Штампана књига нема уграђен систем сложених функција за покретање рада система па самим тим корисник остварује топлији и непосреднији контакт са њом. Странице штампане књиге су обележене тако да се читалац лакше креће кроз овакав тип интерфејса на који је научен од детињства. Листови штампане књиге имају мирис и звук. Штампана књига се поклања или прима са посветом, може се наследити, подсећа на прошла времена и евоцира успомене. На маргинама књиге често наилазимо корисне коментаре, мисли и осврте писане руком.

С обзиром да сваки од ова два формата има своје предности, њихово коришћење умногоме зависи од личности и потреба читалаца. Научницима, истраживачима и студентима данас је неопходан електронски приступ информацијама. Посао везан за честа путовања изискује приступ и коришћење електронских извора. Са друге стране, читаоци који желе да имају контролу над оним што читају и да без скретања пажње прате одређени текст, одабраће класичну књигу. То не значи да и једни и други не користе оба формата или да су искључиви према једном од њих, већ сходно својим потребама и навикама један формат користе чешће.

Од тога који ће формат читалац одабрати може зависити и од његове личности.

Нека истраживања показују да ће интровертни тип користити књигу традиционалног формата, стремећи ка што истанчанијем доживљају прочитаног и удубљивању у садржај. Екстроверт, окренут ка површнијем кретању кроз текст, пре ће се одлучити за електронски формат.

КОРИШЋЕЊЕ Е-КЊИГА У СВЕТУ

Са развојем технологија е-књига постаје део све озбиљније понуде на светском тржишту. Због велике конкуренције у издаваштву, разлике у трошковима објављивања између штампане и е-књиге као и жеље произвођача рачунарских уређаја и програма да задовоље потребе данашњих корисника за бржом информацијом, е-књига све више добија на значају.

Примера ради, у Немачкој је 2013. продато око 22 милиона е-књига. У Аустрији више од половине анкетираних читалаца користи е-књиге и то највише *Kindle*, затим таблет и паметни телефон. Најкоришћенија платформа је *amazon.at*, са које се преузимају углавном бесплатне књиге а куповина обавља преко он лајн продавница. Према подацима америчке групе *Book Industry*, која се бави испитивањем тржишта за продају књига, до 2013. више од половине продаје остварено је на е-књигама. Према резултатима анкете у Русији половина испитаника даје предност е-књизи због брже набавке, лаког брисања сувишног садржаја и контроле истог. Од уређаја за читање више од половине користи е-читач, мање ајпед и компјутер. Иако се углавном скида бесплатан садржај, корисници се одлучују и за куповину е-књиге преко интернета ради уштеде у времену. Из тог разлога цене е-књига постају све конкурентније штампаним издањима јер садржај стиже на уређај за само пар минута. Од посебне важности је и чињеница да издавачи ауторима нуде далеко већи проценат зараде од е-књига. Џејми ЛаРу, директор библиотека округа Даглас у Америци, наглашава да аутори имају углавном 10% зараде на примерак штампане књиге, док за примерак е-књиге могу да зараде чак до 70%. Поред веће зараде, издавање е-књиге је далеко једноставније и брже: на пример, за само три минута аутори издају своју е-књигу на платформи *CreateSpace* у власништву *Амазона*. Услов је да се попуне четири поља: 1) назив књиге, 2) ИСБН број (ако га нема, аутор га купује једним кликом), 3) слика корице књиге 4) текст књиге у ворду. Најинтересантније питање долази на крају и један од примера гласи овако: да ли желите да продате књигу за 9.99 долара? Ако је одговор позитиван, аутор добија 7 долара од продаје по примерку што чини 70% зараде. Закључак је да су и читалац и аутор задовољни – први, што је купио књигу коју жели на најбржи и најудобнији начин, а други, што је исту издао за само три минута и зарадио седам пута више у односу на штампано издање.

Шта да раде библиотеке у оваквом окружењу? Џејми ЛаРу сматра да због овакве ситуације библиотеке не смеју бити пасивни посматрачи већ активни учесници са новом стратегијом рада. Библиотеке треба да траже попусте за куповину већег броја наслова или колекција, да успостављају тоснију сарадњу са независним издавачима и директан контакт са ауторима, да промовишу и издају дела како афирмисаних тако и неафирмисаних аутора, да издају свој материјал у виду изложби, скенираних фотографија, разгледница, музичког и видео садржаја. ***Нова стратегија развоја треба да иде у правцу да библиотеке нису само дистрибутери већ и аутори дешавања.***

У Европи је Европски биро за Библиотечка, Информациона и Документациона

удружења (EBLIDA) издала документ под називом „Право на е-читање“ у коме се између осталог наводи: „Издавачи тумаче ауторска права тако што тврде да је е-позајмљивање услуга на коју се не примењује начело истицања права дистрибуције. Они сматрају да власници права треба да слободно одлучују да ли желе да дозволе приступ одређеном делу, као и о условима тог приступа. Ако би овакво тумачење превладало, то би значило да ће о дигиталним збиркама у библиотекама превасходно одлучивати издавачи, а не библиотекари. Да би купци могли законито да купе е-књигу, претходно морају да потпишу уговор о условима лиценцног коришћења које се протеже на десет страна, организације за заштиту потрошача туже издаваче књига, ови опет одбијају да продају е-књиге библиотекама тако да се пропуштају многе прилике!“

Где су у свему томе библиотеке? Примера ради, у Финској је Министарство културе и образовања финансијски и инфрастуктурно подржало пројекат повезивања свих јавних библиотека са јединственом платформом за изнајмљивање е-књига Интересантан је и пример централне библиотеке у Талину, главном граду Естоније, која је у сарадњи са естонским центром за е-књиге израдила своју сопствену платформу за издавање е-књига. Корисник ове библиотеке може да поручи књигу преко портала уношењем корисничког имена и лозинке, да врши претрагу и преглед листе књига, задужи највише три наслова и задржи их не дуже од три недеље. При читању, корисник подешава величину и боју фонта по жељи а може и да користи обележивач на страници до које је стигао. Ако се наслов не врати у предвиђеном року, он се једноставно избрише са уређаја на коме је коришћен. Иначе, библиотека је склопила уговор са удружењем издавача Естоније о истеку лиценце након 35-те позајмице сваког појединачног наслова. Нажалост, ни у овој земљи не постоји јединствени закон по питању куповине и позајмице е-књига јер неки издавачи поједине наслове не продају библиотекама или их само позајмљују под одређеним условима. Стога је Национална библиотека Естоније одлучила да самостално ступа у контакт са ауторима и независно наступа на тржишту.

О томе колико је е-књига добила на значају говори и чињеница да је Удружење америчких библиотека ALA (American Libraries Asociation) Ebooks још 1996 увело годишњу награду „Bartcheder Award“ за најбољу иностранну дечју е-књигу. Награда се додељује издавачу који објави најбољу е-књигу претходно преведену на енглески језик и издату у Америци.

„Руководиоцима библиотека је сасвим јасно: да бисмо ишли у корак с временом, потребно је понудити читаоцима информацију у електронском формату. Ако се то не омогући библиотекама, оне ће се претворити у музеје књига. Сви спорови око е-књига доводе нас до закључка да за књигу није важно да ли је штампана на папиру или не. Књигу чини садржај а не папир. Небитно је у ком формату је књига већ да ли је добра или лоша. Е-књига неће угрозити штампану, то је само један формат више.“ - Франк Симон Риц, председник Савеза библиотека Немачке.

ВИРТУЕЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ

Данас постоје читаве виртуелне библиотеке на интернету, неке су бесплатне, неке комбиноване тј. имају бесплатан и комерцијалан садржај а пружају и услуге електронског издавања књига по веома повољним условима. Немогуће је навести све платформе јер их има доста, па остаје да корисник сам тражи жељени садржај и услуге. Познатије бесплатне платформе за приступ е-књигама су вишејезични *Proj-*

ect Gutenberg, затим платформа америчких библиотека *American Libraries*, платформа канадских библиотека *Canadian Libraries*, платформа *Gallica* француске Националне библиотеке, *Российская государственная Электронная* библиотека руске државне библиотеке, затим *Большая бесплатная библиотека*. Од комбинованих платформи познатији су амерички *Amazon* као и немачки *Neobooks* и *Bookrix*. Треба нагласити да је ово ипак само део једне шире понуде на Интернету и да поред јавних и националних библиотека постоје универзитетске и специјалне библиотеке са обиљем стручних књига и докумената у електронској форми.

Пројекат који заврађује посебну пажњу познат је под називом ***Небеска библиотека или Хумана библиотека***, чијом би се реализацијом омогућило бесплатно коришћење електронског садржаја свим корисницима у свету и то у ткз. офлајн (аутернет) режиму који подразумева приступ информацијама и на местима где нема интернета а то је на око 2/3 земљине кугле. Подаци би се преносили сателитским путем а информациони систем ове библиотеке сачињавао би велики број књига образовног карактера као и уџбеника уз поштовање ауторских права. Техничка страна пројекта подразумева употребу сто мањих сателита размештених на ниској орбити чиме би целокупна површина земље имала Wi-Fi покривеност. Практична примена и тестирање овог пројекта предвиђена је за 2015. у ненасељеним деловима Африке.

„Постојање библиотеке је у њеној полифункционалности. Она је пре свега образовна, просветитељска и забавна институција. То је све важно. Будућност библиотеке не треба везивати само за њену информациону функцију. Библиотека је заправо улога навигатора информационих токова, информациони експерт, владалац информација, културно-просветни центар.“ - Владимир Руфинович Фирсов, председник Удружења библиотека Русије.

ДА ЛИ ЈЕ ЧИТАЊЕ УГРОЖЕНО?

„Језик је озонски омотач наше душе а ми га истањујемо на нашу штету.“ - Свен Биркец, Гутенбергове елегије

Амерички аутор Свен Биркец у свом делу *„Гутенбергове елегије - Судбина читања у електронско доба“* бави се детаљним сагледавањем односа између читаоца и књиге, узимајући у обзир мотиве при избору одређеног садржаја за читање, тражене формате књига и њихову заступљеност у животу читаоца. По мишљењу аутора, појава динамичког текста или хипертекста који се користи на електронским уређајима, умногоме је изменила процес читања и разумевање прочитаног у односу на линеарни, статички текст штампане књиге. Хипертекст подразумева плуралност разговора, обраћања и комуникације, па самим тим ослобађа читаоца од доминације аутора. Биркец страхује да појава новог формата књиге, тј. е-књига, угрожава сконцентрисан и аналитички присуп који се сматра једном од главних одлика квалитетног читања. Мултифункционалност електронских уређаја често одвлачи пажњу од суштине читања. Као резултат имамо начин читања који се своди на површно прелетање преко текста и скретање са кључних на ирелевантне информације. Електронске књиге и интерактивни видео садржаји искључиће нашу способност да размишљамо. Брзина којом се данас преносе информације је таква да онемогућава правовремену проверу истих, тако да имамо обиље информација које су непотврђене, нелекторисане и језички необликоване. Настаје ерозија језика, релативизирање моралних вредности, историјских перспектива и губљење приватности. Из тог разлога више нећемо бити

у стању да се носимо са комплекснијим језичким конструкцијама што и јесте крајња суштина читања – лагано, стрпљиво, мукотрпно и радознало истраживање себе и своје личности кроз реченице. Сличног мишљења је и Меријен Волф, директорка Центра за истраживање читања и језика при бостонском универзитету, која страхује да би потпуно окретање дигиталном формату утицало на „процесе софистицираног разумевања" текста, тј. да би довело до смањеног разумевања прочитаног. „Читање је мост ка мисаоном. Овај процес као један од аспеката читања је угрожен", истакла је Волф која сматра да би могло да се деси да се процес читања са разумевањем никада у потпуности не развије код млађих читалаца, а да код старијих временом атрофира.
Свен Биркец у својој књизи није разматрао само однос штампане и е-књиге, већ се бавио и анализом других формата као што је аудио књига. Неспорна је чињеница да аудио књига помаже слабовидим и слепим корисницима, али поставља се питање шта је то што корисника који може да чита привлачи да слуша одређени садржај. Ако се зна да медијум обликује поруку а да таква порука заузврат обликује наш мисаоно-сазнајни процес, занима нас шта је онда слушање када знамо да то није исто што и читање? Чињеница је да је почетак развоја књижевности заснован на усменом казивању, али је тачно и то да писана реч изражава суптилније и комплексније конструкције којима се у току читања враћамо више пута како бисмо их разумели, осетили и доживели. Код текста који нам неко други чита наглас, ма колико то била пријатна боја гласа, посебно код текстова рефлексивно-мисаоног и филозофског садржаја, читаоцу је неопходно да се удуби и креће кроз садржај по свом ритму читања што нам аудио књига не дозвољава. Другим речима, читалац би морао сваки пут да прекида аудио књигу и враћа се уназад на део који жели боље да разуме. Закључак је да одређени садржаји и књижевни жанрови нису погодни за аудио формат. Ако се узме у обзир и то да су аудио књиге углавном скраћене, поставља се питање колико је читалац ускраћен за прави и потпуни доживљај који би имао са оригиналним текстуалним издањем.

„Дела Вирциније Вулф и Томаса Пинчона у аудио формату пре ће збунити читаоца. Ограничења медијума сужавају спектрум књижевног израза. Док сам читао Белоуа постајао бих узнемирен, не због тога што не разумем речи, већ што сам наилазио на таква места током читања на којима бих зауставио прст, загледао се у даљину и замислио. Ми не журимо са мислима кроз неку нашу неутралну мрежу – већ је удишемо, чувамо, чекамо док нам струне не заиграју читавим бићем. Премотавање аудио књиге уназад није решење у таквој ситуацији." - Свен Биркец, Гутенбергове елегије

Из свега наведеног намеће се питање да ли електронски формат књиге заиста узрокује слабији и неквалитетнији однос према читању? У свету где сензација постаје битнија од истине, мање је вероватно да ће критичко читање добити већи простор и пажњу. Међутим, човек као духовно биће има потребу да се издигне над прозаичношћу и испразношћу свакодневнице и самостално потражи нешто ван тога. Као што мора да дише, тако и његово унутрашње биће тражи свој кисеоник а то је стваралачка енергија. Она има различите изразе и форме а једна од њих је и читање. Погрешно је мишљење да је читање пасиван процес, напротив, то је стваралачки и изузетно сложен процес који захтева посебно умно напрезање.

Формат књиге може да утиче на удобност читања, као и приказ текста који варира од уређаја до уређаја, иако је електронски читач по удобности читања, као што је већ речено, најближи штампаној књизи. Међутим, ови уређаји сами по себи не могу бити „криви" за квалитет читања који зависи првенствено од садржаја, начина на који

је садржај представљен, искрености дијалога између аутора и читаоца као и мотива аутора да напише, односно читаоца да прочита одређени садржај. Ауторка овог рада је Синклерову електронску верзију „Џунгле“ читала са удобношћу, у неким тренуцима е-књига јој се чинила удобнијом и лакшом, са задовољством је снимала белешке уз одабрани текст. Са друге стране, у истој мери пријало је шуштање листова танког, финог папира, белило маргина, нумерисане странице и фусноте штампаног издања „Џунгле“. Поларитет „за“ и „против“, када су формати књига у питању, не би требало да важи за библиотеке. Дух времена и навике читалаца диктирају промене па их треба пажљиво пратити и ослушкивати. То не значи правити компромис по сваку цену и подилазити искључиво захтевима тржишта. Библиотека је од памтивека највећа информациона и духовна ризница и као таква постојаће и поред развоја најмодернијих технологија. Штавише, развој технологија може јој бити само на корист. Да ли ће човек у обиљу информација успети да схвати и препозна суштину зависи између осталог и од активног образовно-васпитног рада библиотека које као чврсти мостови између прошлог, садашњег и будућег чувају духовне и естетске вредности преточене у лепоту језика.

Библиотеке неће нестати на интернету, већ ће Интернет повећати видљивост библиотеке.

ЗАКЉУЧАК

Пратећи дешавања и искуства библиотека у свету, очигледно је да се све више отварају нови путеви на релацији библиотека-корисник. Библиотеке као чувари културне баштине све активније учествују у презентовању својих дигиталних колекција и садржаја путем Интернета. Пројекат *World Digital Library (www.wdl.org)*, подржан од стране образовно-научне и културне организације при Уједињеним нацијама и Конгресне библиотеке Америке, има за циљ да пружи отворени приступ светској културној баштини и њеном очувању уз примену најмодернијих технологија. Сличан пројекат подржан од стране Европске фондације покренут 2008. под називом *Еуропеана* пружа приступ културном наслеђу насталом на тлу Европе (http://www.europeana.eu).

Поред очувања културне баштине, библиотеке као образовно-васпитне институције треба да учествују активно у неговању и очувању матерњег језика и писма кроз подстицање млађих нараштаја да заволе читање, лепо писање, калиграфију, правопис и граматику. Покретање књижевних клубова, додељивање годишњих награда за најбоље младе писце, најбољу књигу и сл. је још један начин да библиотеке остваре видљивије присуство у друштву. Оне су данас и центри обуке информационе писмености, места где се поред литерарног, негује и музички и ликовни израз. Даље, неопходно је да се разноврсна понуда дигиталног садржаја учини доступном корисницима и од куће. Добро организовани и разврстани он-лајн ресурси библиотеке штеде време у тражењу одређеног садржаја. Рад на промоцији штампаних и електронских фондова, специјалних колекција и библиографија је од посебне важности јер улива поверење корисницима да им библиотеке заиста пружају најбоље.

Неким од ових питања бавила се и Shawn Behrends, координатор података у Државној библиотеци Јужне Дакоте. Она сматра да библиотеке треба да имају базе података са што приступачнијим интерфејсом и високом функционалношћу. Оне треба да омогуће лаку претраживост садржаја на свим интернет претраживачима.

Библиотечки програми за претрагу података нису толико софистицирани јер досежу само до наслова књиге. Са друге стране, претрага преко Гугла је грануларнија и досеже до нивоа новинског чланка. Гугл такође претражује целокупан текст и садржину док библиотечки каталог приказује само садржај. Поред Гугла, Amazon.com је најавио нову услугу помоћу које ће корисници долазити до информација на одређеној страници књиге или поглављу (Brindley, 2006). **Шта све ово значи за библиотеке? Мораће да направе квалитетније програме за претрагу.** (The Idaho Librarian Blog, https://theidaholibrarian.wordpress.com/2012/11/12/libraries-vs-google/).

Популарна и стручна литература која се бави питањима информационих (референтних) услуга обилује саветима да се са Гугла и Википедије корисници усмеравају на коришћење библиотечких извора. Тереза Арндт која ради на одељењу информационих услуга на Дикинсон колеџу у Карлајлу (Пенсилванија, САД), препоручује корисницима да се крећу кроз окружење на Интернету где могу добити информације из библиотечких извора. Најновија технологија линкованих података омогућава креирање мреже линкова помоћу којих корисници могу да приступе изворима ван сајта библиотеке. На пример, корисник крене са претрагом преко Гугла, а тражене информације налази у оквиру извора библиотеке.

Истраживања показују да млађи корисници имају потребу за услугама које подразумевају лични контакт и долазак у библиотеку. Код осталих старосних група, библиотекари би требало да повремено напусте своје пултове, срећу се са корисницима преко компјутера путем Интернета, у библиотеци између полица са књигама, у академским салама, департманима факултета, кафетеријама, на радионицама посвећеним истраживачким вештинама и сл. Другим речима, улога библиотекара и библиотека у данашње време је неспорна. У мору информација чију веродостојност не можемо да знамо, ове образовно-васпитне институције и људи који раде у њима треба да пруже сигурност и владање квалитетним информцијама.

Неке државне библиотеке у свету покренуле су израду националних електронских енциклопедија. То је подстакло и мање јавне библиотеке да осмисле сличне пројекте од значаја за своју заједницу. Као одговор на негативни утицај агресивних видео игрица на децу и одрасле, неке библиотеке су иницирале израду едукативних видео игрица са привлачним инерфејсом које у виду квизова и питања држе пажњу корисницима и пружају им могућност да уче кроз игру.

Библиотека „Стеван Сремац“ у Нишу је у сарадњи са Управом града Ниша и Амбасадом САД подржала пројекат под називом Амерички кутак. Амерички кутак је библиотека која нуди бесплатан приступ књижевним, музичким, филмским делима и остварењима америчких аутора на енглеском језику. Поред штампаног садржаја, корисници имају приступ и електронској библиотеци под називом *eLibraryUSA*. Кутак има Kindl читаче који се за сада издају у наставне сврхе професорима енглеског језика и сарадницима кутка. Они који желе да се ближе упознају са радом и изгледом ових уређаја као и са осталим услугама Америчког кутка могу да дођу у Обреновићеву 20/III у Нишу. Информације о кутку можете потражити и на адреси www.americancorners.rs.

ЛИТЕРАТУРА

Монографске публикације:
1. Sven Birkets, The Gutenberg Elegies (New York : Ballantine Books, cop. 1994), стр. 128-132
2. Sven Birkets, The Gutenberg Elegies (New York : Ballantine Books, cop. 1994), стр. 144-146
3. Sven Birkets, The Gutenberg Elegies (New York : Ballantine Books, cop. 1994), 153
Чланци у он-лајн часописима:

1. А. Воропаев, „Электронное чтение в России: опыт исследования“, Журнал Университетская книга, 1996, Номер январь-февраль 2012, преузето 28.06.2015, http://www.unkniga.ru/bookrinok/knigniy-rinok/384-elektronnoe-chtenie-v-rossii.html
2. ALA (American Libraries Asociation) „Ebooks now eligible for Bartcheder Award“, 1970, June 2015, преузето 30.06.2015, -http://edition.pagesuite-professional.co.uk/Launch.aspx?EID=3854936a-70c4-4c6e-8539-204ed900e919, стр. 20
3. Айя Лайне, „Ридеры напрокат, или Как научить грамотного читать“, Библиотечное дело, 2009, No 01, (211), `14`, преузето 28.06.2015, http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2014/bd01.pdf, стр. 14-16
4. Elke Beer и Angela Malz, „Verschwinden die Bibliotheken im Internet“, BIS Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen, 2008, Jg. 8 Nr. 02 (Juli 2015): 76-77, преузето 05.07.2015, http://www.bibliotheksmagazin.de/fileadmin/groups/bismagazin/pdf/bis02_2015.pdf
5. Jamie LaRue, „All Hat, No Cattle: A Call for Libraries to Transform Before It's Too Late“ from Library Journal, 1876, June 2012, The Digital Shift, преузето 08.07.2015, http://www.thedigitalshift.com/2012/06/ebooks/all-hat-no-cattle-a-call-for-libraries-to-transform-before-its-too-late/
6. Johannes Boie, „Blätter, die haften bleiben“, Sueddeutsche Zeitung, 1945, (August 2015), преузето 06.07.2015, http://www.sueddeutsche.de/digital/e-books-vs-gedruckte-buecher-blaetter-die-haften-bleiben-1.2098065
7. Российская национальная библиотека „Книжный мир и медиатека“, Российская национальная библиотека, 2014, # 1(04) 2015, преузето 11.07.2015, http://www.nlr.ru/prof/publ/natlibrary/2015/01.pdf, стр. 22
8. Танјуг, „Да ли је читање е-књига површно?“, Политика Online, 13/8/2014, преузето 08.07.2015, http://www.politika.rs/rubrike/sharena-strana/Da-li-je-citanje-e-knjiga-povrsno.sr.html
9. Триину Сеппам, „Выдача современных электронных книг на эстонском языке Опыт центральной библиотеки Таллина“ Библиотечное дело, 2009, No 01, (211), `14`, преузето 05.07.2015, http://www.nlr.ru/prof/publ/bibliograf/2014/bd01.pdf, стр. 17-18

Веб сајтови:
1. Book Industry Study Group. „Digital Book and the New Subscription Economy“, 2015, https://www.bisg.org/news/digital-books-and-new-subscription-economy-major-new-bisg-research-study-releases-today
2. EBLIDA. „Право на Е-Читање“, http://www.eblida.org/News/The-right-to-e-read_me.pdf

CREATING DIGITAL HUMANITIES: FACULTY-LIBRARY PARTNERSHIPS IN HUMANITIES KNOWLEDGE CREATION

Dr. D. Russell Bailey
Phillips Memorial Library, Providence College, USA
drbailey@providence.edu

Summary

As the title indicates, the themes of this paper are both process/es (creating) and product/s (digital humanities). We digitize humanities resources and make them (together with born-digital materials) openly available in maximally usable, manipulable collections. Faculty-library partnerships provide robust, impactful mechanisms and models for creating digital humanities resources for teaching, learning and research (TLR).

Keywords: internet, digitization, humanities

The development of the World Wide Web in the mid-1990's constituted a tidal change for academic TLR and for academic libraries. Resultant to the exponential development of scanning, digitizing, OCRing (optical character recognition), digital repository and "mark-up" (especially XML/TEI – Text Encoding Initiative) tools and resources, we are now at a indelible watermark in "knowledge creation," which Dr. Gregory Crane of Tufts University refers (private communication with Dr. Jean-Claude Guédon, Université de Montréal) to as *Digital Incunabula*, the cradle of digital scholarship, likening the emerging era to the dawn of grand publishing and dissemination of knowledge after December 31, 1501.

From my higher-education library research, travel, speaking and consultations (North America, Western and Central Europe, the UK, East Asia), I have developed a general hypothesis, a rule-of-thumb for explaining and suggesting futures, strategic directions for academia and the academic library. Academia and the academic library are evolving rapidly and inexorably into the digital realm. Whereas, in 2012 the "physical" constitutes ca. 70% of the whole of academia, of the academic library, and the "virtual/ digital" constitutes ca. 30%, in 2022 the "physical" will constitute ca. 30% of the whole, while the "virtual/ digital" will constitute ca. 70% of the whole. The "physical" will not diminish from its current size and capacity (although its "bricks- and- mortar" growth will likely slow to a crawl), but only in relative percentage of the whole. The physical ("bricks- and- mortar") emphasizes high- touch, face- to- face, synchronous, paper/ print and microform. The virtual/ digital emphasizes high- tech, remote, asynchronous, electronic, multimedia, dynamic, hyperlinked.

As academia and the academic library evolve exponentially and inexorably into digital, by 2022 the total of academia and the academic library will have increased ca. 230%: the physical will remain approximately the same size but constitute only ca. 30% of the

whole, while the virtual/ digital will constitute ca. 70% of the whole but will have increased by ca. 130%, such that academia/ the academic library of 2022 will constitute ca. 230% of its current 2012 size and capacity.

In a 2004 monograph, *Digital Scholarship in the Tenure, Promotion and Review Process*, David Staley asked prescient questions (239-246): What if computers fall out of fashion [no evidence]? What if digital work becomes invisible and routine [significant evidence]? What if digital scholarship migrates out of the University [significant evidence, whenever the University proves unwilling or inordinately timid]? What if technology enables a digital university [evidence abounds from iTunes University, MIT Open Courseware, MITx, AcademicEarth, and many more]? What if the Academy accepts radically new forms of scholarship [evidence abounds]? Eight years later, the responses to these questions have become clear and convincing evidence of the inexorable "maturing of the digital academy."

In the era of Digital Incunabula, academia and the academic library retain all of the resources, facilities, services, facilities of their traditional physical, high- touch incarnations, but they add and seamlessly integrate prodigious and every- increasing quantities and variations of virtual/ digital resources, services and "facilities". This paper documents: 1. how humanities collections are being digitized and published in open- access- compliant repositories; 2. how faculty-library partnerships provide mechanisms and models for creating these digital humanities resources for TLR; and 3. how individual faculty, libraries and institutions lead in developing models of knowledge creation in the digital humanities. Myriad digital humanities resources are available on the open Web (see selected list below), where interested digital humanists may discover models, resources and a supportive intellectual community. This paper guides digital humanist novices into the realm of the mature digital humanist.

What are the digital humanities? Since 2009, many digital humanists have offered definitions for the Day of Digital Humanities (http://dayofdh2012.artsrn.ualberta.ca/dh/, http://tapor.ualberta.ca/taporwiki/index.php/How_do_you_define_Humanities_Computing_/_Digital_Humanities%3F). We offer here a working definition: digital humanities are the process- to- product for digitized and born- digital data, artifacts, files, images, audio files, video files, publications, etc., which serve academics, intellectuals, scholars (novice to senior) in the work of their TLR processes, intellectual scaffoldings, musings, products and collections. Digital humanities add to, and seamlessly integrate with, traditional print humanities. The digital humanities are first an environment, an integral format: the digital, the electronic, accessible any time, any place, linked (hyperlinked) and enhanced/ "marked-up" with XML/TEI (text- encoding), creating digital semantic tags/ hooks (e.g., personal name), which can then be manipulated, connected, integrated, transmutated, permutated, to bring multifaceted dynamism, connectedness, interconnectedness to bits of data (micro-data to macro- data), e.g., words/ phrases, multimedia, sounds, shapes, colors, geo- locations, textual proximities, etc.

Creating digital humanities includes and involves both process /es and product/s. The processes: consciously, explicitly, strategically tracking, studying, communicating with, collaborating with faculty and other humanists in their scholarly environments, in their work- flows: including novice /student- to senior- scholar humanists; assisting in research, data collection and storage, processing- to- product, publishing (in digital repositories); collaborating to plan and put on conferences. The products: collaborating to publish e-journals; collaborating to build Websites; collaborating to create, build curricular materials. Some exemplary products (in addition to proprietary products, e.g., *Eighteenth Century*

Collections Online, Early English Books Online, Electronic Enlightenment, Early American Imprints, Early American Newspapers, et al), are described below, emanating from Providence College faculty- library collaborative partnerships.

Providence College library's Digital Publishing Services (DPS) have partnered with humanities faculty in Latin American Studies, Modern Languages, English and History to create useful and usable collections. These DPS-faculty models demonstrate opportunities commonly and readily available throughout higher education. These collaborative, synergistic partnerships create scaffolding for particular projects, create new perspectives, knowledge and modes of visualizing the target content knowledge area (e.g., Latin American Studies) and adapt these for use by faculty in other target content knowledge areas (e.g., prose poetry, history). These projects provide enhanced access (open-Web access), open-access- compliant, and novel interpretations and presentations of content knowledge, which serve as models for other curricular intellectual initiatives.

Using institutional repository (IR) platforms, mid- to high-level knowledge of TEI modules and elements (Text-Encoding-Initiative to explicate the original resources), and collaborative strategies, higher education library professionals and teaching faculty facilitate, develop, and sustain rich projects.

1. Providence College Digital Humanities Projects (created by DPS staff) -
http://www.providence.edu/library/dps/Pages/Projects.aspx

1.1 Project: Spanish- English Glossary

Project: Collaboratively Creating a Digital Spanish- English Glossary for Spanish Golden Age Literature. Focus: Spanish Golden Age Literary Texts.

Activities: Students & faculty closely read and engage texts, which have been TEI- encoded by the library Digital Publishing Services staff. Each student or pair of students pursues several words or phrases with the approval of the faculty; the students electronically search for their term/ s or phrase/ s within the text and using the authoritative *Diccionario de Autoridades* provide an annotated definition for each occurrence of the term or phrase within the particular context. The cumulative annotated definitions constitute a context-specific glossary for the literary work. The cumulative glossary is available to each ensuing cohort of student researchers. Over several semesters, the faculty move their students through more and more literary texts, creating a growing "canon" of Spanish Golden Age literature with a fine, granular contextual glossary of terms and phrases. The ongoing project was initiated by faculty from the Foreign Language Studies Department. The digital glossary consists of selected words and phrases from the most commonly studied literary texts of the sixteenth and seventeenth centuries, whose meanings and multiple connotations reflect important linguistic and cultural concepts. The digital glossary is organized in such a way that the specific English definition is given in each instance where the Spanish word appears, and users are able to compare and contrast immediately the word's distinct semantic functions throughout the text.

Students gain firsthand experience doing the type of "close- reading" research, which scholars in the humanities do: consulting primary source materials from the time period, evaluating the accuracy of different published editions and translations, applying critical reading skills and deciding on the most precise, appropriate meaning for a word in its specific context. Additionally, they are introduced to new computational tools with which to engage

texts in order to foster original paper and project ideas.

1.2 Project: Dorr Rebellion

Historical note: The Dorr Rebellion of 1842 was an attempt by Thomas Wilson Dorr to bring voting rights to all men of Rhode Island.

Initiated through discussions with a faculty member from the Providence College History Department, the Dorr Rebellion project began with a short documentary film about the rebellion and its significance. Those interviewed in the film represent regional and international Dorr scholars and Dorr materials collectors. In the initial phase of the project, the centerpiece was the documentary film. The site hosting the documentary aggregates links to local and distributed collections and artifacts (e.g., political broadsides, images, personal accounts and Dorr correspondence) and scholarship. Dorr correspondence was TEI encoded incorporating additional access to scanned originals and mechanisms for viewing and zooming. Providence College faculty also work with local high school educators promoting the Dorr site as an online educational tool, which is used when studying the Dorr Rebellion and as a supplementary resource. Project page
http://library.providence.edu/dps/projects/dorr/index.html;documentary
http://www.youtube.com/watch?v=qvSnU0T5Kzg&feature=youtu.be&noredirect=1;

1.3 Project: John Greenleaf Whittier Collection Project

An English Department faculty member donated the John Greenleaf Whittier collection, which includes personal correspondence, newspapers containing various poems and writings by Whittier, souvenir programs, cabinet cards, sheet music, autographs and an auction catalog of Whittier's personal book collection. Additional materials include ephemera, such as flyers and news clippings, along with memorial service materials commemorating Whittier's passing.

The project homepage aggregates locally created digital surrogates of select collection materials and provides links to internal and external Whittier collections and collection descriptions. Digitization of the local collection continues in order to provide greater open access for TLR.

An embedded video interview series with a faculty expert explores different aspects of Whittier's life and work, and highlights collection materials where appropriate: 1) Introduction to Whittier and the Collection; 2) Whittier as an Abolitionist; 3) Whittier's Support of Women Writers; 4) Whittier as Poet of American Rural Life; 5) Musical Settings of Whittier's Poems; and 6) Whittier and 19th-century American Book History. Creation of the lecture series continues. Additionally the site provides access to locally transcribed, encoded and displayed Whittier letters with mechanisms for viewing and zooming into the scanned original. Project page: http://library.providence.edu/spcol/fa/xml/rppc_whittier_tei.xml;
http://digitalcommons.providence.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1026&context=spcol_findingaids

1.4 Project: Inti

Inti: Revista de literatura hispanica was founded by Dr. Roger B. Carmosino, Professor in the Modern Language Studies Department, in November 1974 at the University of

Connecticut, Storrs, USA. Since then, and without interruption, *Inti* has been publishing the results of academic research in all areas of Latin American and Spanish Peninsular letters. It has also been a vehicle for creative writing from the Hispanic world.

The online edition of *Inti* published in Digital Commons, Providence College, provides back issues of the journal in a freely available edition. Beginning with the very first issue, back issues of *Inti* are being digitized and added on a regular basis (issues 1/1974-39/1994 to date). An additional complementary Website has been developed as a promotional and marketing tool for current issues with content highlights and contributor spotlights, including multimedia. http://digitalcommons.providence.edu/inti/

1.5 Project: The Prose Poem Journal.

The Prose Poem: An International Journal began publication in 1992 as an anthology of prose poetry from around the world. Edited by Dr. Peter Johnson, Professor of English at Providence College, Providence, RI, nine volumes of *The Prose Poem* were published over the next decade. A collected volume, *The Best Of The Prose Poem: An International Journal*, was published in 2000 by Providence College and White Pine Press. *The Prose Poem* ceased publication in 2000. Providence College Digital Publishing Services digitized, OCR'd, and published all issues of the journal, which is now enjoying a renaissance of interest due in great part to its full, open visibility and access to the international scholarly community. http://digitalcommons.providence.edu/prosepoem/

2. In Conclusion:

While the sciences (STEM, earth, natural) have long settled into the "e-science" realm, the humanities and the qualitative social sciences have remained skeptical of the move to digital, resisted the tide of digital transformation, and only since 2008/2009 (the first Day of Digital Humanities was celebrated in 2009) have significant numbers of humanists warmed to the notion and potential of digital humanities. Early adopters (e.g., Dr. Gregory Crane, Dr. Jean- Claude Guédon, et al) in North America, the UK and Europe have brought digital humanities into the major scholarly arenas.

This paper introduces the lay reader to the digital humanities and evidences readily available structures and mechanisms for creating digital humanities, for complementing more traditional print-based humanities structures and mechanisms common to "the print academy". The digital humanities both complement, and integrate seamlessly with, the print humanities, resulting in enormously increased visibility and accessibility of the rich resources, both print and digital.

The two digitized (born print- only) and OCR'ed scholarly journals described in this paper, *The Prose Poem Journal and Inti*, have both garnered greatly increased visibility and attention from the international scholarly community as evidenced through statistical data of quanity scholarly downloads in the digital repository, citations and a recent invitation to participate in JSTOR. Downloads of Inti have doubled in the last 9 months (downloads from Digital Commons usage reports: as of September 2011 there were a total of 43,739 *Inti* downloads from the Digital Commons site; as of June 28, 2012, there have been 76,038 Inti downloads from the Digital Commons site, downloads of *Inti* have nearly doubled in less than a year). JSTOR (part of www.ithaka.org) recently contacted us at Providence College requesting inclusion of *Inti* in the JSTOR resource base; JSTOR will

re-digitize the entire journal run since 1942, providing it to the JSTOR scholarly world community, while we at Providence College will complete our in-house digitization and continue to provide it via our open-access Digital Commons repository. The faculty- library partnership at Providence College has also brought the journal *Inti* into our digital "publishing house" (the current issue has been created 100% in-house- editorial collection and review, design, formatting, etc.), foregoing earlier costly and time-consuming processes of out-sourced publishing. The faculty- library collaboration continues the stream of faculty scholarship begun in 1974, facilitates simultaneous print and digital access, and streamlines the entire publication process via in-house resources of Providence College's Digital Publishing Services. Our next goal is to complete the transformation to a digital- only, fully open-access *Inti* as a model for capturing and disseminating Providence College's intellectual capital for maximal impact at minimal cost.

3. Digital Humanities Resources:

How Do You Define Digital Humanities:
http://tapor.ualberta.ca/taporwiki/index.php/How_do_you_define_Humanities_Computing_/_Digital_Humanities%3F
Digital Humanities Glossary: http://dhglossary.org/
CUNY Digital Humanities Resource Guide: http://commons.gc.cuny.edu/wiki/index.php/The_CUNY_Digital_Humanities_Resource_Guide
Digital Curation, Bibliography: http://digital-scholarship.org/dcpb/dcb.htm
Digital Humanities Quarterly: http://www.digitalhumanities.org/dhq/
Association for Computers and the Humanities: http://ach.org/
Canadian Society for Digital Humanities / Société Canadienne des Humanités Numériques: http://csdh-schn.org/
Alliance of Digital Humanities Associations: http://digitalhumanities.org/
centerNET: http://digitalhumanities.org/centernet/
Selected Digital Humanities Open-Web Resources – these are major, international open-Web, free resources with at least strong humanities components. Digital humanists may find open, best-practices models, tools and knowledge collections to inform their research and guide their digital humanities scholarship.
*European Commission Portal: http://ec.europa.eu/atoz_en.htm
*Europeana Portal: http://www.europeana.eu/portal/
*Europeana Project: http://version1.europeana.eu/web/europeana-project/
*The European Library: http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html
*ATHENA-European Cultural Networks : http://www.athenaeurope.org/
*MINERVA Europe: http://www.minervaeurope.org/
*Digital Preservation: http://www.digitalpreservation.gov/
*Index Translationum: http://www.unesco.org/culture/xtrans/
*Voyant Tools: http://voyant-tools.org/
*TAPoR: http://tapor.ca/
*Metadata Offer New KnowledgeProject: http://monkproject.org/
*Simulated Environment for Theatre: http://humviz.org/set/
*Digging Into Data - DID: http://www.diggingintodata.org/
*DID Affiliate Repositories: http://www.diggingintodata.org/Home/Repositories/tabid/167/Default.aspx

*Digital Library Federation Digital Collections Registry: http://dlf.grainger.uiuc.edu/DLF-CollectionsRegistry/browse/
*Digital Library Federation Aquifer: http://www.diglib.org/aquifer/
*Digital Document Quarterly: http://home.pacbell.net/hgladney/ddq.htm
*Early Americas Digital Archive: http://www.mith2.umd.edu/eada/
*Bamboo Project – Digital Humanities: http://www.projectbamboo.org/
*Text Image Linking Environment: http://mith.umd.edu/tile/
*The Humanities & Technology –THATCamp: http://thatcamp.org/
*SHANTI-Science-Humanities-Arts: http://shanti.virginia.edu/
*Text Mining: http://chnm.gmu.edu/text-mining/
*ScholarPress: http://scholarpress.net/
*Digital History: http://chnm.gmu.edu/digitalhistory/
*History & New Media: http://chnm.gmu.edu/essays-on-history-new-media/essays/
*Playing History: http://playinghistory.org/
*Digital Humanities Now: http://digitalhumanitiesnow.org/
*Association for Computers & the Humanities: http://www.ach.org/
*Hypertext Scholarship in American Studies: http://chnm.gmu.edu/aq/
*Scribe: http://chnm.gmu.edu/tools/scribe/
*Exploring & Collecting History Online – ECHO: http://echo.gmu.edu/
*Center for History & New Media – George Mason Univ.: http://chnm.gmu.edu/
*Steinschneider Bibliographic Database: Digitized relational database for the study of pre-modern Jewish philosophy, science, and belles-lettres http://www.mith.umd.edu/steinschneider/
*History Cooperative: http://www.historycooperative.org/
*Organization of American Historians: http://www.oah.org/announce/links.html
*History Matters: http://historymatters.gmu.edu/
*Five Colleges Project for Women's History & Education: http://clio.fivecolleges.edu/
*Virginia Institute for Digital History: http://www.vcdh.virginia.edu/index.php?page=VCDH
*ChronoZoom: http://www.chronozoomproject.org/#/t55
*Visualizing China: http://visualisingchina.net/#page=home
*Nineteenth Century Scholarship Online: http://www.nines.org/
*Einstein Archives: http://www.alberteinstein.info/
*Salem Witch Trials: Documentary Archive & Transcription: http://etext.virginia.edu/salem/witchcraft/
*Virtual Jamestown: http://www.virtualjamestown.org/
*New York City History: www.nyc.gov/records
*Philadelphia History: http://www.phillyhistory.org/PhotoArchive/Home.aspx
*Documenting the American South: http://docsouth.unc.edu
*Heritage West: http://www.bcr.org/dps/cdp/hw_search.html
*Florida Heritage Collection: http://susdl.fcla.edu/fh/
*North Carolina Exploring Cultural Heritage Online: http://www.ncecho.org/
*American Memory Project: http://memory.loc.gov/ammem/index.html
*Making of America, Cornell University: http://dlxs2.library.cornell.edu/m/moa/
*Making of America, University of Michigan: http://quod.lib.umich.edu/m/moagrp/
*National Initiative for a Networked Cultural Heritage: http://www.nyu.edu/its/humanities/ninchguide/
*The Differences Slavery Made: http://www2.vcdh.virginia.edu/AHR/

*American Memory Project 1935-1940: http://rs6.loc.gov/fsowhome.html
*American Memory Collection: http://www.loc.gov/rr/mopic/ndlmps.html
*Maine Memory: http://www.mainememory.net/
*American Heritage Project: http://sunsite.berkeley.edu/amher/
*Digital Soweto: http://www.soweto76archive.org/
*Digital Cultures Project: http://dc-mrg.english.ucsb.edu/
*Center for Digital Research in the Humanities: http://cdrh.unl.edu/projects/pages/interoperability_metadata.php
*Maryland Institute for Technology in the Humanities: http://mith.umd.edu/
*CenterNet Network of Digital Humanities: http://digitalhumanities.org/centernet/
*Alliance of Digital Humanities Organizations: http://www.digitalhumanities.org/
*Tri-Co Digital Humanities Consortium: http://www.brynmawr.edu/tdh/
*Digital Humanities – Undergraduate Symposium: http://news.haverford.edu/blogs/rehumanities/
*Brown University Women Writers Project: http://www.wwp.brown.edu/
*Orlando Project: http://www.ualberta.ca/ORLANDO/
*International Dunhuang Project: http://idp.bl.uk/
*Association for Literary & Linguistic Computing: http://www.allc.org/
*Computing in the Humanities Working Papers: http://www.chass.utoronto.ca/epc/chwp/
*Association for Computational Linguistics: http://www.aclweb.org/
*Society for Digital Humanities: http://www.sdh-semi.org/
*National Humanities Institute: http://www.nhinet.org/
*Electronic Text Centre, University of New Brunswick: http://www.lib.unb.ca/Texts/
*Digital Humanities Quarterly: http://digitalhumanities.org/dhq/
*Hyperstudio-Digital Humanities at MIT: http://hyperstudio.mit.edu/
*Kairos – Journal of Rhetoric, Technology & Pedagogy: http://kairos.technorhetoric.net/
*Vectors – Journal of Culture & Technology in a Dynamic Vernacular: http://www.vectorsjournal.org/
*Scholar Press: http://scholarpress.net/
*Institute for Advanced Technology in the Humanities, UVA: http://www.iath.virginia.edu/
*Electronic Text Center at UVA: http://www2.lib.virginia.edu/digitalcuration/etext.html
*Cambridge Collections Online: http://cco.cambridge.org/public_home
*ARTFL Project, French: http://artfl-project.uchicago.edu/
*Museo Galileo: http://www.museogalileo.it/en/index.html
*Romantic Chronology: http://english.ucsb.edu:591/rchrono/
*Romantic Circles: http://www.rc.umd.edu/
*Hypertext Fiction Tracker: http://www.english.ucsb.edu/faculty/ayliu/test/xml/tracker.html
*Busk – Fresh Lit from Fresh Minds: original works of short fiction and poetry: http://busklit.org/
*Grand Text Auto: http://grandtextauto.org/
*Electronic Literature Directory: http://eld.eliterature.org/
* English Short Title Catalog: advanced research in the humanities indexes works published in the British Isles and North America between 1473 and 1800 http://estc.bl.uk/
*The English Collection: http://www.engelsklenker.com/
*Early Novels Database: http://syslsl01.library.upenn.edu/dla/earlynovels/index.html
*Victorian Web: http://www.victorianweb.org/

*Dickens Journals Online: http://www.buckingham.ac.uk/djo
*Children's Literature Webguide: http://people.ucalgary.ca/~dkbrown/index.html
*Marianne Moore's Poetry: http://mooreandpoetry.blogs.brynmawr.edu/
*Luminarium: http://www.luminarium.org/
*James Joyce Archives Online: http://www.apieceofmonologue.com/2012/05/nli-james-joyce-manuscripts-online.html
*Shakespeare Quartos Archive: http://www.quartos.org/
*Shakespeare at MIT: http://shakespeare.mit.edu/
*MIT Shakespeare Project: http://shakespeares.mit.edu/
*Global Shakespeare: http://hyperstudio.mit.edu/projects/global-shakespeare/
*Shakespeare Electronic Archive: http://shea.mit.edu/shakespeare/htdocs/main/index.htm
*Shakespeare Plays: http://www.theplays.org/
*Electronic Shakespeare: http://www.wfu.edu/~tedforrl/shakespeare/
*Shakespeare's Staging: http://shakespearestaging.berkeley.edu/
*Shakespeare in Asia: http://web.mit.edu/shakespeare/asia/
*Bardbox-Shakespeare & Online Video: http://bardbox.wordpress.com/
*Shakespeare Quarterly: http://mediacommons.futureofthebook.org/mcpress/ShakespeareQuarterly_NewMedia/
*Folger Shakespeare Library: http://www.folger.edu/
*Blogging Shakespeare: http://bloggingshakespeare.com/
*Shakespeare-First Four Folios: http://digital.lib.muohio.edu/shakespeare/
*Finding Shakespeare: http://findingshakespeare.co.uk/
*Theatron: http://www.theatron.org/
*Milton-L Homepage: https://facultystaff.richmond.edu/~creamer/milton/
*Milton Podcasts: http://www.christs.cam.ac.uk/milton400/paradiselost.htm
*Milton & 17th Century Culture: http://www.sc.edu/library/spcoll/britlit/milton/milton.html
*Milton's Works & Life, R.G.Siemens: http://extra.shu.ac.uk/emls/iemls/postprint/CC-M2Biblio.html
*Summary and Analysis of Milton's Prose, M.Bryson: http://www.brysons.net/miltonweb/
*Blake's 1808 Paradise Lost: http://www.pitt.edu/~ulin/Paradise/Blake1808.htm
*William Blake Archive: http://www.blakearchive.org/blake/
*Lyrical Ballads 1798-1805 – Romanic Circles: http://www.rc.umd.edu/editions/LB/
*University Wisconsin Digital Arts Collections: http://digicoll.library.wisc.edu/Arts/
*Art, Art History, Archaeology: http://www.lib.umd.edu/guides/artinternet.html
*Walt Whitman Archive: http://www.whitmanarchive.org/
*Jane Austen Fiction Manuscripts: http://www.janeausten.ac.uk/index.html
*Nathaniel Hawthorne: http://www.eldritchpress.org/nh/hawthorne.html
*Emily Dickinson Electronic Archives: http://www.emilydickinson.org/
*Thomas MacGreevy Archive: http://www.macgreevy.org/index.jsp
*TEAMS Middle English Text Series: http://www.lib.rochester.edu/camelot/teams/tms-menu.htm
*Antologia della Letteratura Italiana: http://www.crs4.it/HTML/Literature.html
*Dante Gabriel Rossetti Archive: http://www.rossettiarchive.org/
*World of Dante: http://www.worldofdante.org/
*Stoa Consortium: http://www.stoa.org/
*Perseus Digital Library, Greek Literature in Translation: http://www.perseus.tufts.edu/

hopper/
*Center for Hellenic Studies - CHS: http://chs.harvard.edu/wb/wa/default
*CHS Publication: http://chs.harvard.edu/wa/pageR?tn=ArticleWrapper&bdc=12&mn=1166
*CHS Links: http://chs.harvard.edu/wa/pageR?tn=ArticleWrapper&bdc=12&mn=1200
*Homer Multitext: http://www.homermultitext.org/
*Athens Dialogues E-Journal: http://athensdialogues.chs.harvard.edu/cgi-bin/WebObjects/athensdialogues.woa
*AWOL-Ancient World Online: http://ancientworldonline.blogspot.com/
* Thesaurus Linguae Graecae: http://www.tlg.uci.edu/
* Thesaurus Linguae Latinae: http://www.thesaurus.badw.de/english/index.htm
*Thesaurus Linguae Latinae Epigraphicae: http://www.archive.org/details/MN40045uc-mf_3
*The Latin Library: http://www.thelatinlibrary.com/
* Thesaurus Linguae Aegyptiae: http://aaew.bbaw.de/tla/
*Asia & Europe in Global Context: http://www.asia-europe.uni-heidelberg.de/en/
*Thesaurus Linguae Sericae: http://tls.uni-hd.de/
*Thesaurus Linguae Hibernicae: http://www.ucd.ie/tlh/
*Project Runeberg, Scandinavian: http://runeberg.org/
* Data Symposium blog: http://datasymposium.wordpress.com/abstracts/#Jannidis
*Digitale Faustedition: Das Projekt -- https://faustedition.uni-wuerzburg.de/dev/project/about
*TextGrid -- http://www.textgrid.de/
*Genetic Editions -- http://wiki.tei-c.org/index.php/Genetic_Editions
*Juxta -- http://www.juxtasoftware.org/

КРЕИРАЊЕ ДИГИТАЛНЕ БИБЛИОТЕКЕ ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА: ПАРТНЕРСТВО ИЗМЕЂУ ФАКУЛТЕТА И БИБЛИОТЕКА У КРЕИРАЊУ ХУМАНИСТИЧКОГ ЗНАЊА

др Д. Расел Бејли
Меморијална библиотека Филипс, Провиденс колеџ, САД
drbailey@providence.edu

Превод: Александра Аџић, Мирослав Алексић
Редакција текста: Јована Живковић
Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш
aleksandra@nbss.rs

Апстракт

Као што сам наслов указује, теме овог рада су и процес/ и (стварање) и продукт/ и (хуманистичке науке у дигиталној форми). Ми дигитализујемо изворе хуманистичких наука и чинимо их (заједно са изворним дигиталним материјалима) јавно доступним путем коришћења потпуно употребљивих збирки. Партнерство између факултета и библиотека обезбеђује снажне, веома утицајне механизме и моделе за стварање извора хуманистичких наука у дигиталној форми намењене за подучавање, учење и истраживање (teaching, learning and research- ТЛР).

Кључне речи: интернет, дигитализација, хуманистичке науке

Развој интернета средином 1990-их представља велику промену за универзитетске ТЛР активности и за универзитетске библиотеке. Као резултат експоненцијалног развоја скенирања, дигитализације, превођења слика у текст (OCR-Optical Character Recognition), дигиталног репозиторијума и алата и ресурса за означавање (нарочито XML/ TEI - Иницијатива за кодирање текста), досегли смо изузетно висок ниво који ће остати трајна тековина у процесу “стварања знања“, на који др Грегори Крејн (Dr. Gregory Crane) са Универзитета Тафтс упућује (приватна комуникација са др Жан-Клод Жидон (Dr. Jean-Claude Guédon), Универзитет Монтреал) сматрајући овај период дигиталним инкунабулама, колевком дигиталне стипендије, упоређујући предстојећу еру са почетком епохе масовног издавања и ширења знања након 31. децембра 1501.

На основу сопственог истраживања области високошколског образовања са аспекта библиотекара, а након путовања, разговора и консултација са колегама из Северне Америке, Западне и Централна Европе, Велике Британије, Источне Азије, развио сам општу хипотезу, шаблон, како бих објаснио и сугерисао будуће стратешке

правце за универзитете и високошколске библиотеке. Универзитети и високошколске библиотеке у домену дигитализације напредују брзо и незадрживо. Док је, 2012. године, "физички" представљало до 70% од целине кад је реч о универзитетској заједници, односно универзитетској библиотеци, а "виртуелно/ дигитално" представљало до 30%, дотле ће у 2022. години "физички" ће представљати до 30% од целине, а "виртуелно/ дигитално" ће представљати до 70% од целине. "Физички" неће бити умањено у односу на тренутну величину и капацитет (иако ће његов суштински напредак вероватно бити изузетно успорен), али само у релативном проценту од целине. Термин физички (који подразумева суштину библиотечких активности) указује на: блиски контакт, лицем у лице, синхрони, папир/ штампање и микрооблик. Виртуелни/ дигитални означено је терминима: високотехнолшки, даљински, асинхрони, електронски, мултимедијални, динамични, хипервезе.

Будући да академске заједнице и вискокошколске библиотеке своју грађу експоненцијално и незадрживо преводе у дигиталну форму, до 2022. године универзитети и високошколске библиотеке скупа ће је повећати до око 230% и то: „физички" ће остати приближно исте величине, али ће чинити само 30% од целине, а виртуелни/ дигитални ће представљати 70%, али ће бити повећани за око 130%, те ће тако универзитет/ високошколска библиотека 2022. године увећати до 230% у односу на величину и капацитет који су имале 2012. год.

У монографији издатој 2004. год. *Digital Scholarship in the Tenure, Promotion and Review Process, David Staley* је поставио хипотетичка питања (239- 246): Шта ако рачунари изађу из моде [нема доказа]? Шта ако дигитални рад постане невидљив и рутински [постоје значајни докази]? Шта ако дигитална стипендија мигрира ван Универзитета [постоје значајни докази, кад год Универзитет покаже недостатак воље или непримерену бојазан]? Шта ако технологија омогућава постојање универзитета који је базиран на дигиталним ресурсима [доказима обилује iTunes универзитет, MIT Open курсеви, mITKS, AcademicEarth, и многи други]? Шта ако академија прихвати радикално нове облике стипендија [обилује доказима]? Осам година касније, одговори на ова питања постали су јасни и убедљиви докази неминовног "сазревања дигиталног универзитета."

У ери Дигиталне инкунабуле, универзитески кругови и високошколске библиотеке задржавају све ресурсе, средства, службе (услуге), капацитете својих традиционалних физичких извора који подразумевају непосредни контакт са грађом, али они томе додају и савршено интегришу изванредне и све веће количине и варијације виртуелно/ дигиталних ресурса, услуга и "садржаја". Овај рад документује: 1. како су колекције хуманистичких наука дигитализоване и објављене у репозиторијуму компатибилним са изворима отвореног приступа- 2. како партнерство факултета и библиотека обезбеђује механизме и моделе за креирање дигитализованих извора хуманистичких наука, који су примењиви за ТЛР и 3. како сваки факултет понаособ, као и библиотеке и институције имају вођство у развоју модела за креирање знања из области хуманистичких наука у дигиталном облику. Мноштво ресурса хуманистичких наука у дигиталној форми доступно је на Интернету (погледајте изабрану листу на крају рада), где заинтересовани за хуманистичке науке у дигиталној форми могу да открију моделе, ресурсе и подршку интелектуалне заједнице. Овај рад усмерава почетнике ка царству зрелих стручњака из области хуманистичких наука у дигиталној форми.

Шта су хуманистичке науке у дигиталном облику? Још од 2009. године, многи стручњаци из области хуманистичких наука у дигиталној форми понудили су дефиниције поводом Дана дигиталних хуманистичких наука (http://dayofdh2012.artsrn.ualberta.ca/dh/, http://tapor.ualberta.ca/taporwiki/index.php/How_do_you_define_Humanities_Computing_/_Digital_Humanities%3F). Ми, у овом раду, предлажемо радну дефиницију: хуманистичке науке у дигиталном облику подразумевају процес стварања дигиталних и новостворених-дигиталних података, артефактата, датотека, слика, аудио фајлова, видео фајлова, публикација, итд, којима се служе академици, интелектуалци, научници (од почетника до сениора) при изради њихових ТЛР процеса, креирању интелектуалних основа, размишљања, производа и збирки. Хуманистичке науке у дигиталној форми додате су, и без проблема интегрисане са традиционалним, штампаним хуманистичким наукама. Хуманистичке науке у дигиталном облику представљају најпре окружење, тј. интегрални формат: дигитални, електронски, доступан у било које време, било где, повезан (линкован) и побољшани/ "означен са" XML/ TEI (текст-кодирање) стварајући дигиталне семантичке тагове /копче (нпр. лично име), који затим могу бити предмет манипулације, повезивања, интеграција, измена, пермутовања, да би се добила вишеструка динамичност, повезаност, међуповезаност делова података (микро-податка до макро података), на пример речи/ фразе- мултимедија, звуци, облици, боје, гео-локације, повезаност текстова, итд.

Креирање хуманистичких наука у дигиталном облику обухвата и укључује и процесе и коначне продукте. Процеси су: свесно, експлицитно, стратешко праћење, проучавање, комуницирање, сарадња са факултетом и другим хуманистима у њиховом радном окружењу и њиховим радним активностима. Овде су укључени сви од почетника и студената до искусних научника из области хуманистичких наука, сви хуманисти који помажу у истраживању, прикупљању података и складиштењу, процесу стварања коначног продукта дигитализације, издаваштву (стварању дигиталне ризнице) сарадњи у планирању и презентацији на конференцијама. Продукти су: сарадња при објављивању електронских часописа; сарадња у изради сајтова; сарадња у креирању, изради наставних материјала. Неки примери колекција (на пример, *Eighteenth Century Collections Online, Early English Books Online, Electronic Enlightenment, Early American Imprints, Early American Newspapers,* и др), описани су у наставку, а потичу из факултетско- библиотечке сарадње Провиденс колеџа.

У циљу креирања корисне и употребљиве колекције, Дигитално издаваштво (Digital Publishing Services- DPS) библиотеке колеџа Провиденс формирало је партнерство у области хуманистичких наука са Факултетом латиноамеричких студија, Факултетом савремених језика, Факултетом Енглеског језика и Факултетом историје. Ови ДПС факултетски модели приказују могућности које су у свакодневној пракси лако доступне у свим областима високог образовања. Ова сарадња, ово синергетско партнерство ствара основу за поједине пројекте, отвара нове перспективе, проширује знања и начине визуализације области траженог садржаја (нпр., латиноамеричке студије) и тај садржај прилагођава како би се употребио од стране особља у другим областима знања (на пример проза, поезија, историја). Ови пројекти обезбеђују побољшани приступ информацијама (отворени приступ Вебу), компатибилност отвореног приступа, и актуелне интерпретације и презентације садржаја (знања), које служе као модели за друге наставне интелектуалне иницијативе.

Коришћењем платформи институционалних репозиторијума (ИР), средњег до

високог нивоа знања ТЕИ модула и елемената (Text-Encoding-Initiative за тумачење аутентичних ресурса) и заједничких стратегија, високообразовани библиотечки стручњаци и Учитељски факултет омогућавају, развијају и одржавају велики број пројеката.

1. Провиденс колеџ Digital Humanities Project (створило особље Дигиталног издаваштва)- http://www.providence.edu/library/dps/Pages/Projects.aspx

1.1. Пројекат: Шпанско-енглески речник

Пројекат: заједничко креирање шпанско- енглеског речника златног доба шпанске књижевности у дигиталној форми (Collaboratively Creating a Digital Spanish-English Glossary for Spanish Golden Age Literature). Фокус: литерарни текстови златног доба шпанске књижевности.
Активности: Студенти и професори пажљиво читају и користе текстове, који су ТЕИ-кодирани од стране особља библиотеке Дигиталних издавачких услуга. Сваки студент или пар студената истражује неколико речи или фраза уз сагласност професора; студенти електронски претражују своје термине или фразе унутар текста и, користећи референтни *Diccionario de Autoridades*, проналазе дефиницију са придодатим коментаром за сваки термин или фразу у одређеном контексту. Кумулативне дефиниције са коментаром представљају контекстно специфичан речник примењљив за тумачење књижевног стваралаштва. Кумулативни Речник је доступан свакој наредној групи студената истраживача. Током неколико семестара, професор води своје ученике кроз све већи број књижевних текстова, стварајући растући "канон" Златног доба шпанске књижевности са финим, грануларним (до детаља разрађеним) контекстуалним речником термина и фраза. Пројекат је иницран од стране професора са Одељења за студије страних језика. Дигитални речник састоји се од одабраних речи и фраза из најчешће проучаваних књижевних текстова шеснаестог и седамнаестог века, чији смисао и вишезначне конотације одражавају важне језичке и културолошке концепте. Дигитални Речник је организован на такав начин да је одређена дефиниција на енглеском језику дата на свакој позицији где се појављује реч на шпанском језику, а корисници могу да упореде посебне семантичке функције речи у целом тексту.

Студенти стичу искуство из прве руке, изводећи истраживање типа "непосредног читања", које научници хуманистичких наука изводе: консултовање примарног извора материјала датог временског периода, процену тачности различитих објављених издања и превода примењујући вештине критичког читања и одлуке о најпрецизнијем, одговарајућем значењу речи у свом специфичном контексту. Осим тога, они се упознају са новим рачунарским алатима којима се обрађују текстови, како би се подстакле оригиналне пројектне идеје.

1.2. Пројекат Дорова буна

Историјска напомена: Дорова буна 1842. године био је покушај Томас Вилсон Дора да сви становници Род Ајленда добију право гласа.
Иницран кроз разговоре са члановима Провиденс колеџа, Одељења за историју, пројекат Дорова буна почео је приказивањем кратког документарног филма о побуни и њеном значају. У филму су интервјуисани научници и колекционари из

земље и иностранства који се баве ликом и делом Вилсон Дора. У почетној фази пројекта, најважнији сегмент био је документарни филм. На сајту, на коме се налази документарац, смештени су линкови ка локалним и дистрибуираним збиркама и експонатима (нпр. политичке гарнитуре, слике, лични рачуни и Дорове преписке) и стипендијама. Дорове преписке су Tei кодиране, што укључује побољшани приступ скенираним оригиналима и механизмима за гледање и зумирање. Провиденс колеџ такође сарађује са професорима локалних средњих школа и заједно са њима ради на промоцији сајта о Доровој буни, који се користи као наставно средство али и као допунски извор путем интернета, приликом проучавања Дорове буне.
Пројекат се налази на линку:
http://library.providence.edu/dps/projects/dorr/index.html,
а документарни филм на линку:
http://www.youtube.com/watch?v=qvSnU0T5Kzg&feature=youtu.be&noredirect=1

1.3. Пројекат Колекција John Greenleaf Whittier

Члан факултета са одсека англистике донирао је колекцију Џон Гринлиф Витијера (John Greenleaf Whittier), која укључује личне преписке, новине које садрже различите песме и текстове Витијера, сувенире, картице из радног кабинета, нотне свеске, рукописи и аукцијски каталог Витијерове личне колекције књига. Додатни материјали укључују ефемерну грађу као што су флајери и новинских исечци, уз материјале који су сачувани у знак сећања на Витијера.

На интернет страници пројекта налазе се дигитализовани сурогати одабраних материјала из колекције креираних у оквиру факултета и линкови до интерних колекција Витијера, Витијерових колекција из других извора, као и описи тих колекција. Дигитализација интерне колекције обавља се континуирано, како би се обезбедио што бољи отворен приступ за ТЛР.

Низ видео интервјуа са факултетским стручњацима приказује истраживање различитих аспеката живота и рада Витијера и наглашава поједину грађу из колекције: 1) Представљање Витијера и његове колекције; 2) Витијер као аболициониста, 3) Витијерова подршка књижевницама, 4) Витијер као песник америчког руралног живота; 5) Музичка пратња Витијерових песама; и 6) Витијер и Књига америчке историје 19. века. Серије предавања се настављају. Осим већ реченог, сајт обезбеђује приступ локално транскрибованим, кодираним и презентованим Витијеровим писмима, са механизмима за гледање и зумирање скенираног оригинала.
Пројекат се налази на линку:
http://library.providence.edu/spcol/fa/xml/rppc_whittier_tei.xml;
http://digitalcommons.providence.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1026&context=spcol_findingaids

1.4. Пројекат: Инти

Инти: Преглед хиспанске литературе (*Revista de literatura hispanica*) основао је др Роџер Б. Кармозино (Dr. Roger B. Carmosino), професор на Одсеку за студије модерног језика, у новембру 1974. године на Универзитету у Конектикату, Сторс, САД. Од тада, непрекидно, *Инти* представља објављивање резултата научних истраживања из свих

области Латинске Америке, као и писама којима се пише на шпанском полуострву. Такође представља водич за креативно писање из хиспанског света.

Онлајн издање часописа *Инти*, објављено у Digital Commons, у издању Провиденс колеџа, садржи раније бројеве часописа, који су на располагању бесплатно. Почев од првог броја, ранији бројеви часописа *Инти* се дигитализују и редовно додају у базу података (бројеви 1/1974-39/1994 до сада). Додатни комплементарни Веб сајт развијен је као промотивни и маркетиншки алат за текуће бројеве часописа, са истакнутим садржајима и сарадницима, укључујући и мултимедије. http://digitalcommons.providence.edu/inti/

1.5. Пројекат: Часопис The Prose Poem

The Prose Poem: Међународни часопис је почео да се објављује 1992. године, као антологија светске поезије у прози. Девет томова часописа *The Prose Poem* објављено је током наредне деценије. Уредио их је др Питер Џонсон (Dr. Peter Johnson), професор енглеског језика на Провиденс колеџу. Прикупљени томови часописа, у виду публикације *The Best Of The Prose Poem: An International Journal*, објављени су 2000. године у издању Провиденс колеџа и Вајт пајн преса (White Pine Press). Нови бројеви часописа The Prose Poem престали су да излазе 2000. године. Дигитално издаваштво Провиденс колеџа дигитализовало је, обавило превођење слика у текст уз помоћ ОЦР програма и објавило све бројеве часописа који сада доживљавају праву ренесансу у погледу заинтересованости корисника, у великој мери захваљујући својој пуној видљивости и отвореном приступу међународним научним круговима. http://digitalcommons.providence.edu/prosepoem/

2. Закључак

Док су се науке (СТЕМ, земља, природно) одавно инкорпорирале у царство "Е-наука", хуманистичке и квалитативне друштвене науке остале су скептичне према превођењу у дигиталну форму, опирући се плими трансформације грађе у дигитални облик, а тек од 2008/ 2009. године (први Дан дигиталних хуманистичких наука прослављен је 2009. године) појављује се значајан број хуманиста који подржава појам и потенцијал дигиталних хуманистичких наука. Они који су међу првима подржали дигиталну форму (нпр., Dr. Gregory Crane, Dr. Jean-Claude Guédon, итд) увели су хуманистичке науке у дигиталном облику у главне научне арене у Северној Америци, Великој Британији и Европи.

Овај рад уводи читаоца лаика у хуманистичке науке преведене у дигиталну форму и евидентира доступне структуре и механизме за креирање хуманистичких наука у дигиталној форми, како би се употпунила, углавном штампана на традиционалан начин, хуманистичка грађа и механизми уобичајени у "штампаној академској грађи". Хуманистичке науке у дигиталној форми интегришу се са штампаним хуманистичким наукама, што резултира огромним повећањем видљивости и доступности богатих ресурса, и штампаних и дигиталних.

Два научна часописа, *The Prose Poem* и *Инти*, дигитализована и преведена помоћу програма за препознавање текста, описана су у овом раду и оба су стекла знатно већу видљивост и пажњу међународне научне заједнице, што је евидентирано

у статистици преузимања научних података из дигиталног репозиторијума, индекса цитираности, као и недавног позива за њихово партиципирање на JCTOP сајту (http://www.jstor.org). Преузимања часописа *Инти* удвостручена су у последњих девет месеци (из извештаја о коришћењу ресурса сајта Digital Commons запажа се: до септембра 2011. године било је укупно 43.739 преузимања часописа *Инти* са сајта Digital Commons, док је 28. јуна 2012. године било 76,038 преузимања часописа Инти са сајта Digital Commons, што значи да су преузимања часописа *Инти* скоро удвостручена за мање од годину дана). Стручњаци из JCTOP-а (део веб сајта www.ithaka.org) су нас недавно контактирали тражећи инклузију дигитализованог часописа *Инти* у базу JCTOP ресурса; стручни кадар JCTOP-а ће поново дигитализовати целокупни тираж часописа од 1942. године, чинећи га доступним научницима из читавог света који користе податке са овог веб сајта, док ћемо ми, на Провиденс колеџу, завршити започету дигитализацију тог часописа и наставити да га чинимо доступним путем нашег Digital Commons репозиторијума у отвореном приступу. Партнерство факултет-библиотека у Провиденс колеџу је такође резултовало да се часопис *Инти* нађе у нашој дигиталној "издавачкој кући" (садашње издање створено је 100% сопственим снагама - уредничко прикупљање и преглед, дизајн, форматирање, итд), за разлику од дотадашњег скупог и дуготрајног процеса издаваштва уз помоћ других издавачких кућа. Сарадња факултет- библиотека наставља обезбеђивање факултетских стипендија које датира од 1974. године, омогућава истовремени приступ штампаној и дигиталној грађи и поједностављује читав процес објављивања коришћењем сопствених ресурса, Дигиталног издаваштва Провиденс колеџа. Наш следећи циљ је да завршимо трансформацију часописа *Инти* у дигитални формат и обезбедимо потпуни отворени приступ, како би служио као модел за снимања и дисеминације интелектуалног капитала Провиденс колеџа уз максимални учинак и минималне трошкове.

3. Литература

How Do You Define Digital Humanities:
http://tapor.ualberta.ca/taporwiki/index.php/How_do_you_define_Humanities_Computing_/_Digital_Humanities%3F
Digital Humanities Glossary: http://dhglossary.org/
CUNY Digital Humanities Resource Guide
http://commons.gc.cuny.edu/wiki/index.php/The_CUNY_Digital_Humanities_Resource_Guide
Digital Curation, Bibliography: http://digital-scholarship.org/dcpb/dcb.htm
Digital Humanities Quarterly: http://www.digitalhumanities.org/dhq/
Association for Computers and the Humanities: http://ach.org/
Canadian Society for Digital Humanities / Société Canadienne des Humanités Numériques: http://csdh-schn.org/
Alliance of Digital Humanities Associations: http://digitalhumanities.org/
centerNET: http://digitalhumanities.org/centernet/
Selected Digital Humanities Open-Web Resources – these are major, international open-Web, free resources with at least strong humanities components. Digital humanists may find open, best-practices models, tools and knowledge collections to inform their research

and guide their digital humanities scholarship.
*European Commission Portal: http://ec.europa.eu/atoz_en.htm
*Europeana Portal: http://www.europeana.eu/portal/
*Europeana Project: http://version1.europeana.eu/web/europeana-project/
*The European Library: http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html
*ATHENA-European Cultural Networks : http://www.athenaeurope.org/
*MINERVA Europe: http://www.minervaeurope.org/
*Digital Preservation: http://www.digitalpreservation.gov/
*Index Translationum: http://www.unesco.org/culture/xtrans/
*Voyant Tools: http://voyant-tools.org/
*TAPoR: http://tapor.ca/
*Metadata Offer New KnowledgeProject: http://monkproject.org/
*Simulated Environment for Theatre: http://humviz.org/set/
*Digging Into Data - DID: http://www.diggingintodata.org/
*DID Affiliate Repositories: http://www.diggingintodata.org/Home/Repositories/tabid/167/Default.aspx
*Digital Library Federation Digital Collections Registry: http://dlf.grainger.uiuc.edu/DLF-CollectionsRegistry/browse/
*Digital Library Federation Aquifer: http://www.diglib.org/aquifer/
*Digital Document Quarterly: http://home.pacbell.net/hgladney/ddq.htm
*Early Americas Digital Archive: http://www.mith2.umd.edu/eada/
*Bamboo Project – Digital Humanities: http://www.projectbamboo.org/
*Text Image Linking Environment: http://mith.umd.edu/tile/
*The Humanities & Technology –THATCamp: http://thatcamp.org/
*SHANTI-Science-Humanities-Arts: http://shanti.virginia.edu/
*Text Mining: http://chnm.gmu.edu/text-mining/
*ScholarPress: http://scholarpress.net/
*Digital History: http://chnm.gmu.edu/digitalhistory/
*History & New Media: http://chnm.gmu.edu/essays-on-history-new-media/essays/
*Playing History: http://playinghistory.org/
*Digital Humanities Now: http://digitalhumanitiesnow.org/
*Association for Computers & the Humanities: http://www.ach.org/
*Hypertext Scholarship in American Studies: http://chnm.gmu.edu/aq/
*Scribe: http://chnm.gmu.edu/tools/scribe/
*Exploring & Collecting History Online – ECHO: http://echo.gmu.edu/
*Center for History & New Media – George Mason Univ.: http://chnm.gmu.edu/
*Steinschneider Bibliographic Database: Digitized relational database for the study of pre-modern Jewish philosophy, science, and belles-lettres http://www.mith.umd.edu/stein-schneider/
*History Cooperative: http://www.historycooperative.org/
*Organization of American Historians: http://www.oah.org/announce/links.html
*History Matters: http://historymatters.gmu.edu/
*Five Colleges Project for Women's History & Education: http://clio.fivecolleges.edu/
*Virginia Institute for Digital History: http://www.vcdh.virginia.edu/index.php?page=VCDH
*ChronoZoom: http://www.chronozoomproject.org/#/t55
*Visualizing China: http://visualisingchina.net/#page=home
*Nineteenth Century Scholarship Online: http://www.nines.org/

*Einstein Archives: http://www.alberteinstein.info/
*Salem Witch Trials: Documentary Archive & Transcription: http://etext.virginia.edu/salem/witchcraft/
*Virtual Jamestown: http://www.virtualjamestown.org/
*New York City History: www.nyc.gov/records
*Philadelphia History: http://www.phillyhistory.org/PhotoArchive/Home.aspx
*Documenting the American South: http://docsouth.unc.edu
*Heritage West: http://www.bcr.org/dps/cdp/hw_search.html
*Florida Heritage Collection: http://susdl.fcla.edu/fh/
*North Carolina Exploring Cultural Heritage Online: http://www.ncecho.org/
*American Memory Project: http://memory.loc.gov/ammem/index.html
*Making of America, Cornell University: http://dlxs2.library.cornell.edu/m/moa/
*Making of America, University of Michigan: http://quod.lib.umich.edu/m/moagrp/
*National Initiative for a Networked Cultural Heritage: http://www.nyu.edu/its/humanities/ninchguide/
*The Differences Slavery Made: http://www2.vcdh.virginia.edu/AHR/
*American Memory Project 1935-1940: http://rs6.loc.gov/fsowhome.html
*American Memory Collection: http://www.loc.gov/rr/mopic/ndlmps.html
*Maine Memory: http://www.mainememory.net/
*American Heritage Project: http://sunsite.berkeley.edu/amher/
*Digital Soweto: http://www.soweto76archive.org/
*Digital Cultures Project: http://dc-mrg.english.ucsb.edu/
*Center for Digital Research in the Humanities: http://cdrh.unl.edu/projects/pages/interoperability_metadata.php
*Maryland Institute for Technology in the Humanities: http://mith.umd.edu/
*CenterNet Network of Digital Humanities: http://digitalhumanities.org/centernet/
*Alliance of Digital Humanities Organizations: http://www.digitalhumanities.org/
*Tri-Co Digital Humanities Consortium: http://www.brynmawr.edu/tdh/
*Digital Humanities – Undergraduate Symposium: http://news.haverford.edu/blogs/rehumanities/
*Brown University Women Writers Project: http://www.wwp.brown.edu/
*Orlando Project: http://www.ualberta.ca/ORLANDO/
*International Dunhuang Project: http://idp.bl.uk/
*Association for Literary & Linguistic Computing: http://www.allc.org/
*Computing in the Humanities Working Papers: http://www.chass.utoronto.ca/epc/chwp/
*Association for Computational Linguistics: http://www.aclweb.org/
*Society for Digital Humanities: http://www.sdh-semi.org/
*National Humanities Institute: http://www.nhinet.org/
*Electronic Text Centre, University of New Brunswick: http://www.lib.unb.ca/Texts/
*Digital Humanities Quarterly: http://digitalhumanities.org/dhq/
*Hyperstudio-Digital Humanities at MIT: http://hyperstudio.mit.edu/
*Kairos – Journal of Rhetoric, Technology & Pedagogy: http://kairos.technorhetoric.net/
*Vectors – Journal of Culture & Technology in a Dynamic Vernacular: http://www.vectorsjournal.org/
*Scholar Press: http://scholarpress.net/
*Institute for Advanced Technology in the Humanities, UVA: http://www.iath.virginia.edu/
*Electronic Text Center at UVA: http://www2.lib.virginia.edu/digitalcuration/etext.html

*Cambridge Collections Online: http://cco.cambridge.org/public_home
*ARTFL Project, French: http://artfl-project.uchicago.edu/
*Museo Galileo: http://www.museogalileo.it/en/index.html
*Romantic Chronology: http://english.ucsb.edu:591/rchrono/
*Romantic Circles: http://www.rc.umd.edu/
*Hypertext Fiction Tracker: http://www.english.ucsb.edu/faculty/ayliu/test/xml/tracker.html
*Busk – Fresh Lit from Fresh Minds: original works of short fiction and poetry: http://busklit.org/
*Grand Text Auto: http://grandtextauto.org/
*Electronic Literature Directory: http://eld.eliterature.org/
* English Short Title Catalog: advanced research in the humanities indexes works published in the British Isles and North America between 1473 and 1800 http://estc.bl.uk/
*The English Collection: http://www.engelsklenker.com/
*Early Novels Database: http://syslsl01.library.upenn.edu/dla/earlynovels/index.html
*Victorian Web: http://www.victorianweb.org/
*Dickens Journals Online: http://www.buckingham.ac.uk/djo
*Children's Literature Webguide: http://people.ucalgary.ca/~dkbrown/index.html
*Marianne Moore's Poetry: http://mooreandpoetry.blogs.brynmawr.edu/
*Luminarium: http://www.luminarium.org/
*James Joyce Archives Online: http://www.apieceofmonologue.com/2012/05/nli-james-joyce-manuscripts-online.html
*Shakespeare Quartos Archive: http://www.quartos.org/
*Shakespeare at MIT: http://shakespeare.mit.edu/
*MIT Shakespeare Project: http://shakespeares.mit.edu/
*Global Shakespeare: http://hyperstudio.mit.edu/projects/global-shakespeare/
*Shakespeare Electronic Archive: http://shea.mit.edu/shakespeare/htdocs/main/index.htm
*Shakespeare Plays: http://www.theplays.org/
*Electronic Shakespeare: http://www.wfu.edu/~tedforrl/shakespeare/
*Shakespeare's Staging: http://shakespearestaging.berkeley.edu/
*Shakespeare in Asia: http://web.mit.edu/shakespeare/asia/
*Bardbox-Shakespeare & Online Video: http://bardbox.wordpress.com/
*Shakespeare Quarterly: http://mediacommons.futureofthebook.org/mcpress/ShakespeareQuarterly_NewMedia/
*Folger Shakespeare Library: http://www.folger.edu/
*Blogging Shakespeare: http://bloggingshakespeare.com/
*Shakespeare-First Four Folios: http://digital.lib.muohio.edu/shakespeare/
*Finding Shakespeare: http://findingshakespeare.co.uk/
*Theatron: http://www.theatron.org/
*Milton-L Homepage: https://facultystaff.richmond.edu/~creamer/milton/
*Milton Podcasts: http://www.christs.cam.ac.uk/milton400/paradiselost.htm
*Milton & 17th Century Culture: http://www.sc.edu/library/spcoll/britlit/milton/milton.html
*Milton's Works & Life, R.G.Siemens: http://extra.shu.ac.uk/emls/iemls/postprint/CCM2Biblio.html
*Summary and Analysis of Milton's Prose, M.Bryson: http://www.brysons.net/miltonweb/
*Blake's 1808 Paradise Lost: http://www.pitt.edu/~ulin/Paradise/Blake1808.htm

*William Blake Archive: http://www.blakearchive.org/blake/
*Lyrical Ballads 1798-1805 – Romanic Circles: http://www.rc.umd.edu/editions/LB/
*University Wisconsin Digital Arts Collections: http://digicoll.library.wisc.edu/Arts/
*Art, Art History, Archaeology: http://www.lib.umd.edu/guides/artinternet.html
*Walt Whitman Archive: http://www.whitmanarchive.org/
*Jane Austen Fiction Manuscripts: http://www.janeausten.ac.uk/index.html
*Nathaniel Hawthorne: http://www.eldritchpress.org/nh/hawthorne.html
*Emily Dickinson Electronic Archives: http://www.emilydickinson.org/
*Thomas MacGreevy Archive: http://www.macgreevy.org/index.jsp
*TEAMS Middle English Text Series: http://www.lib.rochester.edu/camelot/teams/tms-menu.htm
*Antologia della Letteratura Italiana: http://www.crs4.it/HTML/Literature.html
*Dante Gabriel Rossetti Archive: http://www.rossettiarchive.org/
*World of Dante: http://www.worldofdante.org/
*Stoa Consortium: http://www.stoa.org/
*Perseus Digital Library, Greek Literature in Translation: http://www.perseus.tufts.edu/hopper/
*Center for Hellenic Studies - CHS: http://chs.harvard.edu/wb/wa/default
*CHS Publication: http://chs.harvard.edu/wa/pageR?tn=ArticleWrapper&bdc=12&mn=1166
*CHS Links: http://chs.harvard.edu/wa/pageR?tn=ArticleWrapper&bdc=12&mn=1200
*Homer Multitext: http://www.homermultitext.org/
*Athens Dialogues E-Journal:
http://athensdialogues.chs.harvard.edu/cgi-bin/WebObjects/athensdialogues.woa
*AWOL-Ancient World Online: http://ancientworldonline.blogspot.com/
*Thesaurus Linguae Graecae: http://www.tlg.uci.edu/
*Thesaurus Linguae Latinae: http://www.thesaurus.badw.de/english/index.htm
*Thesaurus Linguae Latinae Epigraphicae: http://www.archive.org/details/MN40045uc-mf_3
*The Latin Library: http://www.thelatinlibrary.com/
*Thesaurus Linguae Aegyptiae: http://aaew.bbaw.de/tla/
*Asia & Europe in Global Context: http://www.asia-europe.uni-heidelberg.de/en/
*Thesaurus Linguae Sericae: http://tls.uni-hd.de/
*Thesaurus Linguae Hibernicae: http://www.ucd.ie/tlh/
*Project Runeberg, Scandinavian: http://runeberg.org/
* Data Symposium blog: http://datasymposium.wordpress.com/abstracts/#Jannidis
*Digitale Faustedition: Das Projekt -- https://faustedition.uni-wuerzburg.de/dev/project/about
*TextGrid -- http://www.textgrid.de/
*Genetic Editions -- http://wiki.tei-c.org/index.php/Genetic_Editions
*Juxta -- http://www.juxtasoftware.org/

ПРОГРАМ РОМИ И БИБЛИОТЕКА 2010-2015
Обележавање Светског дана Рома

Сузана Станковић, 1964-
Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш
suza.stankovic@yahoo.com

Маја Новаковић, 1968-
Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш
maja.nova@yahoo.com

Сажетак

У раду је представљена једна успешна и важна активност Народне библиотеке „Стевац Сремац“ Ниш, реализована поводом обележавања 8. априла – Светског дана Рома у периоду од 2010-2015. године. Библиотека се својим Програмом придужила манифестацији *Дани ромске културе* и узела учешће у *Декади укључивања Рома 2005-2015*. Млади Роми, као и они старији, били су у прилици да кроз бројне активности учествују у животу Библиотеке. Основни циљ *Програма Роми и Библиотека* је њихово упознавање са књигом, радом Библиотеке као локалним и глобалним сервисом за различите врсте образовних услуга, са садржајем библиотечких фондова који се односе на Роме и презентују њихову културу, обичаје, историју. Реализовани програм, разноврсан и добро осмишљен, наишао је на одличан пријем како код деце тако и код омладине ромске националности те код одраслих разних професија и занимања. Посећеност је била велика, а међу гостима било је учитеља, наставника, професора, стручних сарадника као и колега из других установа културе, новинара, уметника… Библиотека је показала спремност и понудила могућност за сарадњу са суграђанима ромске националне мањине са циљем промовисања књиге, читања и Библиотеке, као и потенцирања значаја перманентног образовања и стицања нових знања, што је од великог значаја за образовну инклузију Рома.

Кључне речи*:* библиотека, сарадња, Роми, националне мањине, образовна инклузија.

Основна сврха библиотеке јесте да обезбеди изворе и услуге на различитим медијумима који ће задовољити потребе појединаца и група у погледу образовања, информисања и личног развитка, као и за разоноду и слободно време. Она има важну улогу у развијању и одржавању демократског друштва, јер свим појединцима даје приступ до многобројних и различитих знања, идеја и мишљења - каже се у Смерницама за развој јавних библиотека[1]. Улога библиотеке је да потпомогне образовање, да омогући да све врсте знања и инфирмација буду одмах на располагању корисницима, да буде средиште културног развоја заједнице, да ствара и негује читалачке навике. Јавна библиотека доступна је свима и треба да задовољи потребе свих група у заједници, без

1. IFLA/UNESCO Смернице за развој јавних библиотека (Београд: Народна библиотека Србије, Библиотека града Београда, 2005), 9.

обзира на расу, националност, пол, веру, економски статус, образовни ниво. Народна библиотека „Стеван Сремац“ у Нишу жели да својим разноврсним активностима испуни улогу коју има.

У складу са наведеним, родила се идеја о придруживању Библиотеке манифестацији *Дани ромске културе*, коју организује Удружење Ромкиња „Освит“ из Ниша од 2010. године. Ово Удружење основано је 2005. године са циљем презентовања културног наслеђа Рома у Србији. Ана Сећиповић, директорка Удружења Ромкиња „Освит“ са којом је најпре остварен контакт, истакла је да је њихов задатак презентовање ромске културе, чиме би се разбиле предрасуре о Ромима и створили услови за њихову инклузију у друштвену заједницу. Све активности Удружења одвијају се у складу са бројним документима који се односе на стратегију спровођења декаде Рома[2].

У оквиру манифестације Дани ромске културе и обележавања 8. априла – Светског дана Рома, Удружење Ромкиња „Освит“ организовало је низ изложби (ликовни радови ромских сликара, изложба фотографија под називом *Ромкиње*, изложба ручних радова *Ромкиња са мотивима традиције, обичаја и културе Рома*), вече класичне музике *О Ромима са Ромима*, округли сто *Роми* кроз историју до данашњих дана. Овим дешавањима придружила се Народна библиотека „Стеван Сремац“ својим *Програмом Роми и Библиотека* (2010).

Пре прегледа укупних садржаја у оквиру ове манифестације, осврнућемо се укратко на неке сегменте које желимо да истакнемо. Намера уредника Програма је да идеју о оригиналном, едукативном и космополитском приступу теми ромског живота и стваралаштва прати адекватан програм. Концепцијски, манифестација је имала устаљену динамику догађања. Обележавање Светског дана Рома започиње програмом у Библиотеци, библиотечким огранцима или у школама које су наши домаћини, а 2014. године програм је одржан у Медија центру Ниш. Након програма, најмлађим учесницима омогућен је обилазак Библиотеке, посета Одељењу књиге за децу, посета штампарији Пунта и Америчком кутку у Нишу (АС).

Програми су били разноврсни, али желимо да укажемо на одређене садржаје, да издвојимо моменте који су привукли посебну пажњу и дали особен тон Програму.

2010.

Потписивање Меморандума о сарадњи између Библиотеке и неке ромске организације или удружења је без преседана у досадашњој пракси наше куће. На обострано задовољство, дефинисана је могућност за званичну сарадњу између Удружења Ромкиња „Освит“ и Библиотеке. Тиме је започела реализација Програма Роми и Библиотека.

Ана Сећиповић, директорка Удружења, је том приликом навела да препознаје друштвено одговорно понашање једне од најважнијих културних установа у граду и да потписивање Меморандума представља важан пословни потез, посебно у *Декади инклузије Рома*. Гледајући ужи контекст манифестације, нас библиотекаре водила је хумана и професионална идеја да треба са овог места, из Библиотеке, показати да су различитости оно што нас обогаћује. Желимо да тековине ромске културе представимо као вредности које не егзистирају паралелно већ у симбиози са српском културом и да тако здружене представљају део индентитета наше локалне заједнице. У ширем

2. Наташа Драгојловић, *Србија у процесу европских интеграција* (Београд: Европски покрет у Србији, 2012), 65.

смислу, послали смо поруку о значају овог односа, о могућности да се мењамо. Желимо да из стереотипа и предрасуда, преко упознавања и разумевања, развијемо емпатију која ће као резултат имати јасне резултате на обострану корист. Такође, један од циљева је да, у доброј вољи, скренемо пажњу културне и политичке јавности на наш заједнички рад.

Сходно моменту, који је уприличен као почетак сарадње, презентована је изложба *Историја, култура и традиција Рома* (Power Point), Удружења Ромкиња „Освит". Изложба нас је подсетила или открила почетке из историје и културе Рома. Детаљно и са пуно прецизних података представљен је историјски контекст теме, а такође и савремена статистика која се односи на реализовање социјалне и здравствене заштите, на услове за реализовање образовних и културних потреба Рома, а која указује на поражавајуће резултате.

Издавачка кућа „Нова школа" (Београд) представила је часопис за основце *Школарка*, на ромском језику и пригодним поклонима обрадовала присутне ђаке поклонивши им часопис. Упознати смо и са податком да има проблема у вези са издањем часописа на ромском језику обзиром на чињеницу да ромски језик није стандардизован.

Као део Програма Роми и Библиотека за 2010. годину организована је радионица за децу у библиотечком огранку Црвена звезда и школској библиотеци ОШ „Сретен Младеновић Мика". Деца су упозната са радом Одељења књиге за децу (креативне радионице, сликање, бојење, кутак сликовница, аудио-визуелна грађа), дечјом периодиком, референсном збирком, начином приступа одређеним сајтовима и начином претраживања базе података Библиотеке.

Посета Америчком кутку (АС) Ниш, која је уследила, омогућила је да се погледа постављена изложба фотографија *Роми Ниша и Врања*, фотографа Бранислава Пуљевића.

Обилазак штампарије Пунта био је јединствена прилика да се види и сазна како настаје књига.

2011.

У 2011. години место догађања и реализације Програма била је библиотека ОШ „Бранко Миљковић". Приступом изложби *Alav e Romengo = Изложба ромске писане културе* (Power Point) - аутора Драгољуба Ацковића, директора Музеја ромске културе, која се налази на сајту Народне библиотеке Србије[3] (Београд), упознали смо учеснике Програма са радом и намерама наше националне библиотеке везаним за Роме и њихову баштину. Гости су запазили да је Изложба веома садржајна и да је једноставно, путем интернета, поново доћи на њене странице.

Наша Библиотека презентовала је своју електронску изложбу Бранко Миљковић : педесет година од смрти песника: 1961-2011, ауторки Сузане Станковић и Маје Новаковић, са акцентом на поезију овог песника са мотивима из живота Рома.

Овом приликом осврнули смо се на ново издање књиге, *Istorija, kultura, tradicija i običaji Rroma*, приређивача Ане Сађиповић, у оквиру пројекта "Отворите нам врата", 2009.

3. Народна Библиотека Србије, *Изложба Alav e Romengo = Ekspozita romana hramima kulturako = Изложба ромске писане културе* одржана је од 8. априла до 8. маја, 2009. у Галерији Народне банке Србије, поводом Светског дана Рома, 8. априла и једногодишњег председавања Србије *Декадом инклузије Рома 2005-20015*, Изложба је реализована уз подршку Министарства културе Републике Србије, https://www.nb.rs/events/event.php?id=17905 (приступ 08.04.2011)

Александра Махмутовић, секретар Удружења Ромкиња „Освит" говорила је о значају превенције здравља код ромске популације.

Посета Америчком кутку (АС) Ниш и обилазак Одељења књиге за децу обогатили су дешавања и у овој години.

2012.

Радионица у ОШ „Радоје Домановић", која је била домаћин Програма Роми и Библиотека у 2012. години, започела је предавањем Иве Трајковића, етнолога саветника Народног музеја Ниш. Излагање на тему *Свадбе у Нишу - посебан осврт на ромску свадбу* је било занимљиво и богато подацима везаним за имена појединих нишких породица ромске националности. Ива Трајковић радио је на многим истраживањима везаним за живот Рома у Нишу и то је у великој мери допринело аутентичности и живописности предавања. Стручним тумачењем порекла и значења обичаја везаних за удају, тј. женидбу Рома постигнут је образовни карактер дружења што је и био циљ овог предавања. Ученици, а и њихови родитељи, учествовали су у дискусији након предавања и изнели своје виђење обичаја везаних за ромску свадбу.

Марко Касумовић, ученик Средње музичке школе и члан нишке Омладинске филхармоније „Naissus", говорио је о музици као свом будућем позиву. Посебно је било занимљиво казивање о одласку ансамбла у Праг, о освајању златне медаље на Светском такмичењу омладинских оркестара „Young Praha", 2012. године.

И овог пута осврнули смо се на издање које говори о Ромима. Књигу *Стари нишки Роми*, (2001), аутора Ненада Јашића, бившег ученика школе домаћина, представила је Маја Новаковић.

2013.

Посебно је задовољство било констатовати да је у овој години дошло до важних помака у промоцији ромске културе. Као увод у овогодишњи Програм, одржан у Библиотеци, било је речи о изложби ромске књижевнсти *Писана реч о Ромима и на ромском* коју су реализовали Канцеларија за људска и мањинска права Владе Републике Србије и Музеј ромске културе Београд. Изложба је организована поводом отварања Ромског кутка у Народној библиотеци Србије (Београд), где је иста и одржана.

Овако значајне манифестације у оквиру српске националне библиотеке потврдиле су да смо ми у нишкој Библиотеци на добром путу. Чињеница да смо нашим активностима антиципирали сарадњу са Ромима 2010. године, је импоновала тиму који је реализовао Програм.

Наш нови сарадник у овој години РНВО „Понос", представила је своје двојезично издање *Rromane paramisja = Ромске бајке* (2012), илустраторка Адријана Аметовић. Специфичност овог издања је анимирани филм који прати читање.

Испред Библиотеке приказана је презентација *Роми у Нишком лексикону: одредница о Ромима и са мотивом из живота нишких Рома* (2013), приређивача Маје Новаковић. Желели смо да покажемо да Град Ниш и уредништво једног капиталног изања као што је *Нишки лексикон* (2011) има професионалан однос према ромској заједници. Живот Рома представљен је у Лексикону на садржајан начин, о чему говори преко шездесет одредница које директно или индиректно обрађују ову тему.

Централни део овогодишњег програма је емитовање документарно-играног филма *Ни ца ни бу* (2007), косценариста Милоша Шкундрића и Ане Сићиповић. Филм је истинита прича о младом брачном пару, Александри и Кемалу, који се заузимањем

педагога враћају у школске клупе како би завршили основно образовање.

Подједнако занимљиво било је предавање одржано у Америчком кутку. Реч је о искуствима Јасмине Младеновић, директорке ОШ „Сретен Младеновић Мика“ (Ниш) и Данијеле Јанковић, директорке ОШ „Вук Караџић“ (Ниш), наших сарадница и њихових ђака који су боравили у Сједињеним Америчким Државама у оквиру пројекта *Учење толеранције кроз енглески језик* (САД).

2014.

Медија центар Ниш је место догађања и наш нови сарадник у Програму у 2014. години. За ову прилику припремљена је и презентована електронска изложба Под кровом Библиотеке: *Роми и литература о Ромима* (2014), ауторки Сузане Станковић и Маје Новаковић. Грађа из фондова Библиотеке представљена је избором књига, визуелне и звучне грађе ромских аутора као и дела са мотивом из живота Рома. Приказана грађа показује систематско прикупљање релевантних издања везаних за живот Рома, посебно у Нишу. Као значајне наслове истакли смо *Циганске народне приповетке* (1933), сакупио и уредио Тихомир Р. Ђорђевић. Приређивач у предговору наводи да је у Нишу прикупљао грађу као и имена својих саговорника. Истакнут је и наслов Ромска анкета (2001), из циклуса Комренских социолошких сусрета, уредника Драгаољуба Б. Ђорђевића, завичајног аутора, знаменитог ромолога, затим стручна публикација *Нишка ромолошка школа: библиографија: 1996-2005* (2006), аутора Драгана Тодоровића, *Ромски есеји* (2005), проф. др Луке Прошића.

Посебну пажњу привукао је документарно-играни филм *Мухарем, музика очи живота* (2005). Филм је потресна прича о Мухарему Рецепију, слепом ромском музичару који је нашао свој пут кроз живот. Филм је добио Гран при Golden Beggar на Интернационалном фестивалу документарног филма у Кошицама, Словачка (2005), а затим и многа друга признања. Нишки новинар, Туркијан Рецепи, син актера филма, био је наш гост и поделио са нама сећања из времена када је сниман филм.

Важно је поменути и учешће новинара Радета Вучковића Нишког, уредника Ромског програма Телевизије Belle amie (Ниш) и председника Одбора за информисање Рома у Влади Републике Србије, који је овом приликом изнео своје виђење Рома у медијима и похвалио напоре да се на овај начин приђе темама које су везане за Роме.

2015.

Након успешне реализације Програма Роми и Библиотека пет година заредом, за завршетак овог циклуса, у 2015. години започета је израда библиографије *Роми у библиотечким збиркама = Roma ando bibliotekake kedipa*, ауторки Сузане Станковић и Маје Новаковић, у издању Народне библиотеке „Стеван Сремац“ Ниш. Детаљним истраживачким радом откили смо да је број ауторских радова Рома у порасту. Много је садржаја из области социологије свакодневног живота: дискриминација, безбедност, незапосленост, социјални статус и унапређење положаја Рома, остваривање права, Роми као трансгранична етничка група, а наравно и теме из области етнопсихологије и културне баштине Рома.

Значај објављивања Библиографије је у томе да представи обим и садржај прикупљене грађе, темпо стваралачког опуса као и корпус радова који из разних углова тумаче круг тема о Ромима. *Библиографија* ће будућим истраживачима и стручним радницима, као и онима које води радозналост према књизи, понудити обиље информација и сазнања. Као информациони инструмент, омогућиће лакше

проналажење и коришћење грађе представљене у њој и биће извор података за неко будуће бављење овом темом.

Објављивање ове публикације се очекује у 2016. години. По речима ромолога, др Драгољуба Б. Ђорђевића, таква библиографија не постоји у ромолошкој литератури, стога је врло користан допринос српској ромологији.

* * *

Народна библиотека „Стеван Сремац" Ниш је у реализацију *Програма Роми и Библиотека* укључила велики број сарадника из других установа културе, основних и средњих школа, телевизијских кућа, Медија центра, разних удружења. Заједно, показали смо да за припаднике ромске националне мањине има места „под кровом библиотеке". Наши сарадници су својим присуством, интересовањем и задовољством оним што смо им понудили показали да смо на путу активне сарадње која даје реалне резултате и има сигурну будућност.

Данас охрабрује податак да су Савет за унапређење положаја Рома и спровођење Декаде укључивања Рома и Канцеларија за људска и мањинска права Владе Републике Србије потписали *Повељу о наставку Декаде Рома* (2015-2025), а у складу са Стратегијом Европа 2020[4]. У том оквиру, а у складу са могућностима, Библиотека ће увећати напоре на промоцији, неговању и заштити културног идентитета Рома новим садржајима Програма.

4. Канцеларија за људска и мањинска права Владе Републике Србије, *Полазна студија за израду стратегије за инклузију Рома у Србији усаглашене са Стратегијом Европа 2020,* http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/inkluzija_roma_2020/POLAZNA_STUDIJA_oktobar_2014.pdf (преузето 08.04.2015).

Литература
1. Драгојловић, Наташа. *Србија у процесу европских интеграција.* Београд: Европски покрет за Србију, 2012.
2. *IFLA / UNESCO смернице за развој јавних библиотека.* Београд: Народна библиотека Србије, Библиотека града Београда, 2005.
3. Канцеларија за људска и мањинска права Владе Републике Србије, *Полазна студија за израду стратегије за инклузију Рома у Србији усаглашене са Стратегијом Европа 2020,* http://www.ljudskaprava.gov.rs/images/pdf/inkluzija_roma_2020/POLAZNA_STUDIJA_oktobar_2014.pdf (преузето 08.04.2015).

PROGRAMME ROMA AND THE LIBRARY 2010-2015
Marking the International Roma Day

Abstract

The work represents a successful and important activity of the Public Library "Stevan Sremac" Niš, accomplished on the occasion of 8th of April - International Roma Day in the period from 2010 to 2015. The library with its programme joined the event *Roma Culture Days* and took part in the *Decade of Roma Inclusion 2005-2015*. Roma youth, as well as the elderly, were able to participate through a number of activities in the life of the library. The main objective of the *Programme Roma and the Library* was introducing the book to them, as well as the work of the Library as a local and global service of educational ministrations of different types, the content of library holdings related to Roma representing their culture, customs and history. The realized programme, versatile and well-designed, encountered a great acknowledgment both of children and Roma youth and of adults of various profession and occupation as well. Attendance was high, and among the guests were teachers, professors, professional associates and colleagues from other institutions of culture, journalists, artists ... The Library has shown a willingness and offered the possibility for cooperation with Roma minority citizens in order to promote books, reading and libraries, and the importance of continuous education, the acquiring of new knowledge which is of great importance to the Roma educational inclusion.

Keys words: library, cooperation, Roma, minorities, educational inclusion.

РАЗВОЈ ЕКСЛИБРИСА КРОЗ ИСТОРИЈУ

Гордана Ивковић
Народна библиотека „Стеван Сремац", Ниш
gordanaivkovic@yahoo.com

Сажетак: књижни листић који се обично лепи на унутрашњу страну корица књига, назива се екслибрис. Први екслибриси настали су још у античко доба. Постојали су у виду глинених плочица или печата.

Прави процват екслибрис доживљава после Гутенбергов открића штампе. Почетком XX века прераста у графичку дисциплину. Технике које се користе у изради овог малог уметничког дела су дрворез, бакропис, литографија, а у новије време и комјутерска технологија.

Многе познате личности у историји наручивале су од уметника екслибрисе. Код нас први познати екслибрис у облику печата имао је Свети Сава, затим Михајло Пупин, Јосип броз Тито итд.

Кључне речи: појам екслибриса, историјски развој екслибриса, појава екслибриса у југословенским земљама и код Срба, екслибрис као графичка дисциплина.

Abstract. Book ballot which is usually adhered to the inside cover, is called ex-libris. Melt the followine in ancient times. In the form of clay tablems and seals. Bookplate is exsperi-encing a real boom in ancient times after the Gutenberg printing disovery. At the begin-ning of the yoth century it grem into printing discipline. The technigue that is used in making this lttle work of apt woodcut, copper engraving, litography and more recently computer technology. In the history many famous people ordered from artists ex-librise. Our first known ex-librise in the form of a stamp was St. Sava, Mihajlo Popin, J.B. Tito ect.
Keywords: notion of ex-libris, historical development work submutted phenomenon eklid risa in – Jugoslav republic and Serbs, ex-libris as graphic discipline.

Појам екслибриса потиче од латинске речи „ex libris" што значи „из књига". То је штампано уметничко дело малог формата, (ситна графика), које садржи име и презиме или иницијале власника књиге или библиотеке. Украшен је грбом или сличицом, карактеристичном за особине или склоности власника библиотеке. Израђује се у облику књижног листића најчешће величине 20x20 сантиметара, на папиру не тежем од 200 грама. У његовој изради могу се употребити технике високе штампе (дрворез, линорез и др.), дубоке штампе (бакрорез, бакропис и др.) и равне штампе (ситоштампа и литографија). Обично се лепи на предњи корични лист.

Најстарији екслибриси пронађени су у старом Египту између 3300 и 1400 година п. н. ере. У Британском музеју у Лондону чува се светло-модра плочица са којом су били означени папируси, а припадали су библиотеци египатског фараона Аменофиса III. У асирској библиотеци, Асурбанипаловој, најважније књиге (глинене плочице) биле су обележене записом, који је сведочио да књиге припадају краљевској библиотеци.

Остаци ове библиотеке чувају се у Британском музеју у Лондону. У Бостону постоје неки каталози екслибриса у којима се може пронаћи податак да је у старим јапанским књижарама из X века било екслибрис знакова.

Негде око 1440. године, млади гравер и резач драгог камења из Мајнца, Јохан Гутенберг, пронашао је нови начин у изради књига, а та промена била је уствари откриће штампе. Штампарске машине су се раширилe по Европи и први недатирани немачки екслибриси потичу из 1470. године, а датирани из 1597.године, италијански из 1662. године, шпански и амерички из 17. века, руски из 18. века итд.

Већина екслибриса од XV до XVIII века, носила је хералдичке мотиве. Хералдичка ознака наметнула се као индивидуална и као препознатљива породична ознака. Као штампана налепница екслибрис се обично налазио на унутрашњој страни прве корице од књиге. Употребљавали су га приватни власници књига и библиотека, првенствено као заштитни знак. Поред ткз. обичних екслибриса „постојао је и „суперекслибрис“ који се, према властитој жељи власника књиге утискивао на спољњој површини задње корице књиге повезане у тврд кожни повез“. [1]

Осим племића, властела и црквених великодостојника екслибрисе су у својим библиотекама имале и многе познате личности кроз историју као што су: Чарлс Дикенс, Сара Бернар, Алберт Ајнштан, Чарли Чаплин, Максим Горки и многи други.

Крајем XIX и почетком XX века колекционари екслибриса удружују се, покрећу часописе и организују интернационалне изложбе. Сматра се да данас постоји око 15000 колекционара екслибриса широм света.

Први штампани екслибриси у југословенским земљама јављају се у Далмацији. Најстарији отисак припадао је Ђури Ђурковићу (на крају IV века). Најстарији типографски екслибрис урађен је за црногорског владику Петра I Петровића Његоша и штампан је на Цетињу. У XIX веку екслибриси су углавном били натписи (слова без украса). Од библиотечких, најстарији је екслибрис библиотеке Српске православне општине у Шибенику, основане 1834. године.

Екслибрис код Срба, настао је још у XII веку и забележен је у Мирослављевом јеванђељу (око 1180. год.) руком писара, грешног Григорија дијака, у виду записа.

У средњовековној Србији, у манастирским и дворским библиотекама, књиге су ланцима везиване за полице да их не би неко украо, или су на њима стављали породичне грбове, сликали амблеме, или писали имена и записе, на доњој маргини првог листа рукописа. У разним рукописима код Словена била је исписана казна проклетства за оног ко би књигу украо. О томе сведочи и запис Светог Саве у Карејском типику где је на крају овог рукописа написао да нико не сме узети из испоснице овај рукопис и потписао се.

Због једноставности и штедње екслибрис је често рађен као гумени печат. Сава Текелија, народни добротвор, користио је овај облик екслибриса. Чувени српски калиграф и графичар из XVIII века, Захарије Орфелин, радио је портрете, медаље, алегоријске композиције, цртао и резао наслове и украсе на рукописним књигама.

За време Кнежевине Србије (1817-1882.) чланови династије Обреновић користили су у својој дворској библиотеци екслибрис са породичним грбом и девизом на латинском језику Tempus et meum jus (Време и моје право).[2] У време Петра I Карађорђевића екслибрис дворске Библиотеке обликовао је Бранко Таназевић, познати архитекта.

1. Миле Гроздановић. Пут до књиге, Београд, 2007, стр299.
2. Југословенски екслибрис, Београд, Екслибрис друштво, 1995, стр.14.

Библиотека Главног Генералштаба Краљевине СХС имала је екслибрис са краљевским грбом. Екслибрис библиотеке Матице српске (основане 1826. године) потиче са почетка XX века. Сликар, графичар, илустратор и ликовни критичар Михајло Петров, оснивач Графичког одсека на Академији примењених уметности у Београду, сачинио је за себе 1926. године дрворезни екслибрис. Познати су екслибриси Михајла Пупина, чувеног физичара и проналазача, као и Васе Стајића, истакнутог културног радника из Новог Сада. Прилично је занимљив и екслибрис Александра Цинцар-Марковића, министра спољних послова Краљевине Југославије. То је једини познати екслибрис са панорамом Београда.

После Другог светског рата екслибрису у Југославији није посвећивана пажња, али су педесетих и шездесетих година сачињени неки занимљиви екслибриси, између осталог екслибрис којег је сликар и графичар Ђорђе Андрејевић Кун изрезао за Јосипа Броза Тита. Крајем XX века у Београду је запажено све веће занимање за екслибрис и 1987. године организована је изложба под насловом „Имате ли свој екслибрис“.

Екслибрис друштво Београд основано је 1994. године и од тада постаје члан Међународне федерације љубитеља екслибриса.

Развојем компјутерске технологије екслибрис постоји као посебна грана уметничке графике, али се већи уметнички значај придаје онима који су начињени ручним, класичним графичким техникама.

Библиографија:

Гроздановић Миле. *Пут до књиге*, Београд ,Публикум, 2007.

Грубачић Коста. *Енциклопедијски лексикон библиотекарства*, Сарајево, Завод за издавање уџбеника, 1964.

Енциклопедија ликовних умјетности, Загреб, Лексикографски завод ФНРЈ, 1960.

Југословенски екслибрис, Београд, Екслибрис друштво, 1995.

Фуруновић Драгутин. *Историја штампарства*.Књ.1 [A-J],Нови Београд, Д. Фуруновић, 1996.

Schopenhauer,

CHARLES DICKENS.

ОБНОВА ПРОСТОРА И НЕКЕ НОВЕ ИНИЦИЈАТИВЕ У НИШКОЈ НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ

Мирослав Алексић
Народна библиотека „Стеван Сремац", Ниш

Библиотечки посленици широм света стално покушавају да нађу нове начине, мере, правила и облике рада, да би осмислили креативно и иновативно радно окружење и радне активности. Циљ је унапређење библиотечког пословања које би се манифестовало бољим резултатима: задовољним корисницима који оптимално задовољавају своје потребе читања, учења, коришћења библиотечке грађе и информација, као и провођење времене у пријатном окружењу, а уз то усклађеност њихових захтева са оним што библиотека пружа као услуге и активности.

Треба пронаћи збир свих могућих оптималних начина у пословању и функционалних решења радног простора. Савремена решења за продуктиван библиотечки простор и пословање могу се пронаћи у већим или мањим креативним променама и иновацијама. Боље коришћење радног простора и рационалнија организација активности, али усклађена са расположивим материјалним и финансијским ресурсима, пут је ка решењу овог задатка. Прилике су такве да су ови ресурси веома лимитирани. Библиотечки радни простор је нормиран стандардима, а исто тако и пословање библиотека је дефинисано прописима Закона о библиотечкој делатности. Библитеке на нашим просторима врло често располажу зградама које нису наменски пројектоване за библиотечко пословање, већ су добијене на коришћење зграде раније предвиђене за друге сврхе. Доградње, адаптације, изградње нових наменских објеката, и ако увек у плану и пројекцијама за будућност, тешко се остварују, будући да њихово спровођење захтева велика улагања. Библиотечки радници у оваквим условима често се сусрећу са скоро нерешивим проблемима: како унапредити рад у оквирима онога што већ постоји, а што је веома скромно. Они који раде у малом (скученом) простору свесни су колико је важан сваки његов део и свака ситница. У тим условима добра организација, инвентивност и креативност су кључне претпоставке које воде побољшању квалитета библиотечког пословања.

Библиотечки намештај и опрему треба боље и функционалније распоредити. Пажљиво и са укусом и мером изабране декорације и боје, добро уклопљене у простор, значајно доприносе бољим радним условима и пријатнијем осећању корисника, али и библиотечког особља.

Корисницима треба обезбедити удобност, осећај мира и спокојства, те успоставити интерактивни однос између њих и библиотеке. Ово је могуће тражењем начина да се сазнају потребе, жеље и иницијативе, које потичу од њих и које они изражавају. Када се до тих захтева дође, сагласно могућностима, треба тежити њиховом остварењу. Овим се корисници укључују у активности библиотеке, што код њих производи доживљавање

и прихватање библиотеке као нечег свог, интимног, припадајућег.

Оплемењивању простора доприносе пажљиво одабране и распоређене слике по зидовима. Добро би било да су то репродукције дела великих уметника. Оне разбијају монотонију великих зидних површина. Уметнички и естетизовани елементи имају велики утицај у свакодневном животу. Отклањају досаду радне околине, доприносе бољој концентрацији при раду и надахњују. У истом смислу утиче уношење биљака у радни простор, освежавајући атмосферу и амбијент. Свако добија већи радни елан и мотивацију у уређеној и естетизованој средини. Многи корисници проводе доста времена у читаоницама библиотеке, па предузимање поменутих решења ствара осећај удобности. Креативни људи боље раде у простору који није пренатрпан непотребним стварима, па све сувишно треба отклонити. Преуређење сваког кутка је важно. Некад и мала и непретенциозна решења знатно доприносе побољшању услова. Тако продужни кабл може учинити компјутер више употребљивим, јача и боље усмерена расветна тела такође доприносе бољим радним условима (обезбеђивањем столних лампи на корисничким местима).

Неопходно је учинити све да корисник библиотеке осећа лежерност, опуштеност, мир и приватност на свом радном простору, макар он био и невелик. Онима којима је свакодневни посао стресан библиотека треба да буде оаза мира, инспирације и извор за обогаћивање знања и оплемењивање личности.

У нишкој Народној библиотеци, у задње време, учињене су бројне промене на згради и њеном окружењу. Захваљујући ангажовању како управе, тако и целог колектива, дат је значајан допринос да се Библиотека нађе у новом руху и реализују неке креативне идеје, што је афирмише као лепше, угодније и привлачније место за рад, учење и провођење (испуњавање) времена. Окречене су фасаде зграде, док је на улазу у двориште постављена нова, врло лепо естетски начињена и орнаментима украшена метална капија, а изнад ње у истом стилском маниру обликована табла са називом Библиотеке, оивичена металним украсима, која је ноћу осветљена. Тако већ сам прилаз Установи ствара код корисника први (почетни) пријатан утисак и извесно поштовање (респект) према простору у који ступа. Двориште које је доскора било у веома лошем стању са испуцалим и оронулим бетонским површинама, поплочано је декоративним плочама, а алеје уз зграду засађене су цвећем и украсним биљем. Поплочано је и прилазно степениште одељењу Периодике. Поред улаза у сам библиотечки хол на зиду постављена је "свеска жеља" у коју корисници могу уписати наслове публикација које би желели наћи у фондовима Библиотеке. Оно што је најважније њиховим жељама настоји се изаћи у сусрет. Зидови свих просторија су окречени пастелним, пријатним и умирујућим бојама, што даје утисак чистоће и реда. Поред тога, крај улаза у библиотечки хол, постављен је, са пуно духа назван, такозвани "Банкомат књига". То је полица са поређаним књигама, међу којима корисници могу изабрати које желе, а које им Библиотека дарује. Будући да Библиотека располаже са око 1000 књига проистеклих из редовног отписа сувишних и застарелих, али још увек врло вредних и употребљивих књига из фондова, дошло се на идеју да се оне корисно усмере. Ради се о књигама из области белетристике, али и врло интересантним насловима из разних научних и стручних области. Један део тих књига прослеђује се као поклон мањим (сеоским и школским) библиотекама, за попуну њихових скромних фондова, а део се ставља на располагање грађанима Ниша, који чак не морају бити чланови Библиотеке. Концепт функционише по принципу: узми за себе, поклони другом, или врати. Сваки појединац може узети до три књиге. Идеја је одлично прихваћена, а грађени самоиницијативно

дају допринос акцији поклањањем књига из својих кућних библиотека.
Све ове предузете активности у Библиотеци, судећи према реакцијама корисника и грађана Ниша, постигле су веома повољан ефекат.

СТАЛНО СТРУЧНО УСАВРШАВАЊЕ У НИШКОЈ БИБЛИОТЕЦИ

Соња Шуковић
Александра Аџић
Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш

Због сталне промене животних и цивилизацијских токова, праћења савремених трендова у библиотечкој делатности, усклађивања библиотечке струке са потребама корисника библиотека, напредовања информационо-комуникационих технологија, стално стручно усавршавање постало је законска обавеза читавог библиотечког стручног кадра који ради на пословима библиотечко-информационе делатности.

У складу са Законом о библиотечко-информационој делатности (Службени гласник РС, бр. 52/11) сви библиотечки радници имају обавезу да остваре најмање шест сати сталног стручног усавршавања на годишњем нивоу. У ту сврху, управник Народне библиотеке Србије, на основу предлога Комисије за акредитацију, донео је Одлуку о акредитацији програма сталног стручног усавршавања у библиотечко-информационој делатности за 2015. годину.

Народна библиотека „Стеван Сремац“, под својим кровом, на акредитованом програму сталног стручног усавршавања, окупила је библиотечке раднике из Нишавског округа. Прилику да прошире своја знања и међусобно размене искуства искористили су, уз библиотечке раднике из Ниша, колеге из Алексинца, Гаџиног Хана, Дољевца, Мерошине, Ражња и Сврљига.

Тема овогодишњег предавања била је „Сеоске библиотеке као информациони и комуникациони центри сеоских локалних заједница (Пример пројекта Пољопривредне библиотеке у Јагодини)“. О сеоским ограницима, проблемима недовољно развијених библиотека у руралној средини, осавремењивању сеоских библиотека и њиховој новој улози у друштву, пројекту Агролиб који је реализован у циљу ревитализације сеоских библиотека и увођења аутоматизације и интернета, али и о значају, резултатима и начину спровођења библиотечког маркетинга веома надахнуто и сликовито говорила је Весна Црнковић из Народне библиотеке „Радислав Никчевић“ из Јагодине, која је и аутор програма. О стању сеоских библиотека пре и после реализације пројекта Агролиб, о улози сеоских библиотека у животу претежно пољопривредног становништва, начинима којима библиотека у сеоској средини може бити од користи пољопривредним произвођачима како би у својеврсној симбиози једни друге учинили напреднијим, коришћењу интернета у сеоским библиотекама, обучавању пољопривредних произвођача за употребу интернета у образовне и информативне сврхе, говорила је, из прве руке, делећи своје занимљиво и богато искуство са присутнима, Светлана Крстић, библиотекар сеоске библиотеке (обухваћене пројектом Агролиб) у Багрдану. Библиотекар Народне библиотеке у Јагодини, Јелена Рајић, сликом и речима представила је примере добре праксе виђене у библиотекама развијенијих земаља света, различитим начинима обављања библиотечке делатности, просторним и културним специфичностима развијених библиотека, практичним делањима која имају за циљ да привуку што већи број корисника.

Након предавања, одржана је и радионица под називом Сајам идеја - постер сесија. Радионица је подразумевала да сви присутни буду подељени у групе, где је свака група имала задатак да сажето али свеобухватно, цртежом и текстом, у виду постера, представи предлог пројекта чијом би реализацијом било постигнуто унапређење библиотечке делатности. На крају радионице, евидентно је било је да библиотечки радници имају пуно сјајних, оригиналних идеја чије би остварење учинило дугогодишње текуће проблеме минорним, а библиотечку делатност савременијом и ближом корисницима.

Ово је био вредан и значајан дан за све учеснике скупа. Излагања су била веома инспиративна, а због поштовања сатнице припремљени материјал је представљен на адекватан начин. Унапређивање професионалног и стручног рада библиотечких радника био је циљ овог предавања и тај циљ је остварен.

На крају програма, свим присутним библиотечким радницима уручене су Потврде о присуствовању акредитованом програму сталног стручног усавршавања.

ЗАШТО ВОЛИМО КИЧ

Снежана Костић
Народна библиотека „Стеван Сремац“ Ниш
snezana.og@gmail.com

Довољно је да се окренемо око себе и оно на шта ћемо прво налетети је кич, било да су то прљаве улице, излози, стамбене зграде, музика која се чује или људи које срећемо. Кич се увукао и ухватио дубоке корене у свим сферама нашег друштвеног и индивидуалног живота. Све духовне и материјалне творевине које нас окружују, обилују кичем, он нас је интелектуално, духовно и емотивно олењио, а то јесте његов основни циљ. Економски ослабљено, политички несигурно, друштво у транзицији у коме живимо, идеално је тле да кич ухвати своје корене и постане основни систем вредности. Он није појава само нашег друштва, али код нас он је остварен у свом највишем сјају. Медији нас непрекидно обасипају јефтиним програмима, реалиту схow је постао феномен за себе (у немању сопственог живота посматрамо туђе и то у извитопереном и гротескном облику), политика је постала политиканство, а живот који се одвија на егзистенцијалном нивоу далеко је од лепог и узвишеног. Постали смо кич људи, наши односи су на нивоу кича, живот нам све више личи на лошу новокомпоновану народну песму или јефтину шпанску серију. А питање је зашто? Одговор је сигурно много компликованији него само питање, узроци су комплексни, а људска природа из које углавном све и произилази тешко променљива. Ипак, никада није на одмет покушај да се одговори на постављено питање, да се неки феномен региструје, објасни и поново укаже на њега, у противном све препуштамо случају и колотечини која и јесте кич.

Кич је сложен феномен и може се посматрати из више углова и са различитих полазишта. Ниједна појава из домена “масовне културе“ није изазвала толико контроверзних теоријских дискусија, као кич. Кич се углавном теоријски разматра у релацији између феномена “уметности” и “кича”, они су као систем спојених судова. Данашња реалност нам указује да друштвена делотворност уметности потпуно опада, на рачун јачања моћи и деловања кича, тзв. “лака забава” потиснула је сваки покушај пласирања било ког облика уметности.

Однос кича и уметности као покушај дефинисања оба феномена, разматран је са више становишта, почев од естетске анализе саме структуре дела оба феномена, као аутентично и неаутентично дело, преко хуманистичког аспекта и питања добра и зла, психолошке перцепције дела самог ствараоца и конзумента, до социолошког промишљања односа кича и уметности и њихове друштвене репродукције,(С. Петровић, 2006. стр. 8) Ниједно теоријско разматрање оба феномена није дало коначну дефиницију и потпуно објашњење.

У етимиологији речи кич, већ се назире објашњење ове појаве, изведена је из енглеског израза скетцх – што у буквалном преводу значи скица, нацрт, недовршеност, као и и из немачког глагола етwас веркисцхен – што значи нешто склепати, јефтино раскрчмити неку робу. Кич јесте недовршен, он је тек скица и нацрт за неко дело, тек оквир у који треба да се стави суштина и прича са смислом, он је склепан на брзину

али се продаје и конзумира као готово дело и зато јесте јефтин. Било да се ради о неком покушају да се направи "уметничко" дело или се ради о људском понашању, деловању, односу који ствара, ако је то рађено на брзину, недовршено, површно, склепано то јесте кич. Кич је као почетак неке приче која тек треба да се развије и нешто каже, али никада не дође до разраде а ни до краја, он нема ни заплет, ни поенту, ту је тек да се лако конзумира, тек да дотакне општа места. Без икакве дубине, тежине настајања али и конзумирања, он дотиче неке битне животне феномене али их не објашњава до краја, не залази у смисао, не расчлањује и не анализира, не труди се да разуме, не улази и не занимају га детаљи, задржава се по површини и ту опстаје. Не трага за смислом, не објашњава ништа, не тражи никакав интелектуални, духовни ангажман конзумента, не тражи никакав напор да буде схваћен, он је на нивоу плитких људских емоција. Његова слика света је често ружичаста, па је зато и пријемчив за сваки ум, одмара нас, не тражи ништа, осим да будемо пасивни примаоци.

У свом делу "Кич као судбина" Сретен Петровић износи ставове Павела Белина и његовог тумачења кича и уметности са **формално-естетског и социолошког становишта**. Белин, "под уметничким делом подразумева" сваки продукт свесне делатности, чији је циљ да код публике произведе естетске утиске, сасвим независно од његове уметничке вредности. Према овом схватању и кич се посматра као уметничко дело, али као уметничко дело веома специфичног карактера: реч је о делу коме приписујемо негативну естетску вредност."(П. Беулин, 1968., према: С. Петровић, 2006, стр. 7)

У покушају да објасни и раздвоји кич и уметност као два одвојена феномена, Белин полази од неколико основних одређења који су нам путоказ у откривању уметничког дела и његовог одвајања од онога што је кич.

Прво одређење је питање аутентичности и неаутентичности дела, уметност је аутентична, кич је *неаутентичан*. Прихватајучи овај став, неминовно се намеће питање шта је то што одређује аутентичност неког дела? У објашњењу аутентичности неког дела може се поћи од самог субјекта, стваралаца дела, при томе предпостављамо да ни један стваралац није пошао од идеје да створи кич дело, значи свако ко нешто ствара верује у сопствену аутентичност и непоновљивост, што опет указује на нерелевантност овог полазишта. Зато је објект то јест структура самог дела без обзира на мотиве стваралаца оно што одређује његову аутентичност. Како Белин истиче, неаутентично је свако дело у коме је уметност средство, а не циљ. Ако неко дело у себи садржи жељу да постигне естетску аутентичност, ако је оно само себи циљ као завршено и целовито дело, коме нема шта да се дода и одузме, ако иза њега не стоји неки скривени циљ тј. ако дело није средство за постизање неког циља, онда се може говорити о његовој аутентичности.

У уметности је детаљ битан; у кичу је детаљ сувишан. Уметничко дело представља интегрисану целину, оно има свој центар, циљ у себи самом а сви елементи иду или су у служби естетског центра уметничког дела. Сваки детаљ у уметничком делу има своје место и сврху, детаљи објашњавају и служе остварењу сврхе самог дела. У уметничком делу ни један детаљ није случајност, док је у кичу сваки детаљ сушта случајност, непотребан, без смисла и циља. Како Белин истиче, "Чехов је једном рекао, ако у првом чину једног позоришног комада о зиду виси пушка, она у трећем чину мора опалити, иначе је сувишна. То је суштинска дефиниција "кича". Појам целине односи се на деловање уметничког дела као једине целине." (П. Белин, према: С. Петровић, 2006., стр.9.) Кич је пун непотребних детаља који ништа "не говоре", ничему не служе,

детаљи у кичу су ту без икаквог циља или смисла, као "китњасти" и сувични део дела.

Уметност је непоновљива – кич је поновљив. По правилу уметничко дело се не може поновити, оно у својој целовитости и аутентичности не може бити поновљено а да се не наруши његов интегритет. За разлику од кича који не поседује властити интегритет, он се ослања на аутентична дела и зато је лако поновљив, као нешто неоргинално већ виђено. Ако се уметничком делу одузме само један елемент он губи своју целовитост и логички естетски смисао на коме се заснива, за разлику од кича чији делови могу бити занемаривани или изостављени у његовом понављању, јер они не чине целовитост, нити имају сврху свог постојања у самом делу. Тако се елементи у кичу могу мењати, преобликовати и чак изостављати, а да дело не губи свој интегритет јер га суштински и нема.

Кич је опонашање конвенционалног карактера аутентичне уметности. Ако је кич опонашање аутентичне уметности, поставља се питање како он то опонаша, на који начин плагира или је сурогат уметности. По Белину кич на посредан начин имитира уметност, он не копира конкретно уметничко дело, мада некада чини и то, него копира конвенције које су у уметничком делу прихваћене, моделе и клишее. Прихвата опште идеје које произилазе из аутентичног доживљаја стварности али их презентују на површан, упрошћен, "улепшан", огољен, вулгаран начин. Као кад читате популарну психологију, све делује као готова истина, као пароле које само треба применити у животу, без дубље анализе и логике, готови клишеи.

Кич је реализација стереотипа уметничког мишљења. Неаутентичан, пласира само стереотипе и клишее, не доноси ништа ново нити има ту претензију, он је непрекидно понављање усвојених конвенција. Уметност је живот, док је кич смрт, уметност своју инспирацију налази у животу буди и окреће животу онога ко уметност конзумира, кич имитирајући уметност и живот сам чини беживотним, на тај начин све што је стварно животно убија у самом конзументу. Имитација живота није живот, већ његов извитоперени сурогат, кич као имитација уметности и живота окреће се против њих самих у оно што јесте смрт, духовну и интелектуалну што је равно суштинском не постојању.

Кич настаје у културно хетерогеним срединама. По Белинију кич је производ хетерогене средине, мешањем различитих утицаја, њихов еклектицизам, погодују развоју кића зато је он и своју масовну производњу доживео у XX веку. Технолошки развој, глобализација света, интензивно мешање и миграција народа и нација, доступни медији, довело је до експанзије кича. Иако се сматра да је кич одувек постојао и да прати настанак људске цивилизације, "његово височанство" је масовни продукт новог доба. Као што је и продукт диктаторског друштва, али не зато што је везана за индивидуални укус самог диктатора, већ зато што је идеално средство за успављивање масе.

Кич се поред естетско-формалног тумачења може тумачити и са **психолошко-рецептивног становишта**, а Лудвиг Гиц је један од најрепрезентативнијих теоретичара уметности који кич и уметност управо тумачи и анализира из ове перспективе. Његов феноменолошки и онтолошки приступ феномену кича и уметности анализира на релацији аутор дела – дело – рецепијент или конзумент дела. Улазећи у све аспекте могућих дешавања и варијација у релацијама које произилазе из ова три чиниоца Гиц је дао опсежну психолошку и феноменолошку димензију кича и уметности., биће наведене само неке од могућих. Полазећи од самог аутора дела Гиц слично Белинију упозорава на могућност да и у случајевима када аутор настоји да створи аутентично

дело, када је то његов једини мотив или циљ, може настати дело ниског квалитета, које неће задовољити елементарне естетске вредности. Такође у случајевима када аутор нема високе претензији или се његово стваралаштво налази на нивоу чулних задовољења може настати дело које ће у рецепијентима произвести утисак вредног уметничког дела. Колико год да је дело само за себе циљ и има естетску вредност, оно може бити примљено на различите начине у зависности од самог конзумента. Право уметничко дело може бити доживљено на нивоу кича, ако онај ко је рецепијент то дело доживљава само чулно, телесно на нивоу "јефтиног" уживања.

Компликована људска психологија отвара разноврсне доживљаје поимања уметности као и жвота који јесте њен извор, човек је и чулно, телесно поред тога што је и духовно биће. Како сам Гиц наводи јадан је онај ко цео дан проводи само уз херменаутички затворена уметничка дела, не постоји нико па чак и декларативна интелектуална елита која није уживала некада у "његовом величанству". Постојање кича није релевантно питање, немогуће је неприродно и вештачки боравити непрекидно у сферама високе естетике, али проблем је што је кич уживање потпуно потиснуло прави естетски и духовни начин доживљаја уметности и живота.

По Гицу у кичу се ужива, а уметност се допада, уживање може бити елементарно то је примарно задовољавње чула, наслађивачко уживања типично за кич, насупрот правом или естетском уживању у уметности. Пример за то је уживање детета у чоколадици у облику Христа за време Божића, дечије задовољење самом чоколадицом је оно примарно уживање, уживање у кич фигурици Христа о чему деца немају представу нити доживљај шта она представља или значи је кич уживање, а промишљено доживљавање Христове статуе Микеланђелове Пијете би било уметничко уживање. Овако пластично, поједностављено разликовање начина уживања и примања кича и уметничког дела можда је површно али зато је експлицитно и лако разумљиво.

Кичерско уживање иде до насладе, сентимемталне дирљивости, где је рецепцијент дирнут сопственом дирљивошћу, то је уживање на нивоу нагона, насладе, лепљивог примања садржаја који нема никакву духовну вредност. Кич уживање тражи пасивног примаоца од кога се не очекује никакав ангажман, никакво промишљање или одвајање од себе самог и самог дела. Естетско уживање је оно које захтева дистанцу, контемплацију и трансцендентално по некад и мистично доживљавање уметничког дела. За разлику од кича где постоји сентиментално, патетично и љигаво везивање за само дело и оно што оно представља у нама самима, уметничко уживање захтева промишљену дистанцу, тражење логике и смисла самог дела и његово преношење контемплацијом у наша интелектуална и духовна достигнућа. Лепо у самом уметничком делу постоји због саме лепоте она је себи циљ а не средство за постизање банално уживајућег ефекта који има кич. Кич је лепљив јер он чак и у онима који свесно потискују нагоне, делује искључиво на њих.

Уметност је допадљива, да би имали доживљај допадања ми морамо да имамо став о делу, потребно је да се изолујемо од самог дела и да промислимо о њему, да га изолујемо од нас самих, онда оно неће имати за нас сентиментално патетично значење, неће у нама будити само плитке нагоне и емоције, без дубине и смисла. Мистично и трансцендентално, као и игра коју свака уметност има, не подразумева прост мистицизам и јесноставну игру, већ је то живи процес који се одвија на нивоу стваралаца, дела и конзумента. То је жива, танана, суптилна игра значења, поимања нас и света око нас, уметност буди, освешћује, кич успављује, умртвљује, чак и нагоне јер их потпуно огољује. Отуд и мисао да је уметност живот а кич смрт. Уметност буди

у нама потребу да доживимо и промислимо о животним принципима, да их повежемо и сажмемо што и јесте оно мистично и трансцедентно у њој, док нас кич из мисаоних дубина уметности враћа на нагоне на љигаво патетичан доживљај света око нас.

Оно што се углавном замера психолошко-рецептивном тумачењу кича и уметности, је његово ослањање на субјективни доживљај конзумента дела, тако да остаје нејасно која је то естетска категорија и поуздани критеријум који би одвојио лажно кичерско дело од естетског. Ако су Павел Белин и Лудвиг Гиц својим теоријама покаушали да уметност и кич дефинишу и одвоје естетским вредностима дела и његовим доживљавањем, Херман Брох полази од **елитистичко-моралистичке критике кича**, где је кич извор зла. По њему не може се говорити о било каквој вредности кича нити се он може упоређивати са уметношћу, његов радикални став искључује могућност да се било шта вредно може наћи у њему. Кич је по њему продукт грађанског друштва и свести, где је потреба за површним уживањем, стварањем профита преко кич производа, чулно и телесно задовољење извор сваког зла. Нема оправдања ни за оног ко производи кич, као и за оног ко га конзумира. Оно што је забавно, лепо, уживајуће, игра то је кич у уметности. Брох не признаје лепоту као естетску вредност нити је тумачи као трансцедентну или са дистанцом, повезује је само са чулним и нагонским ужитком. За њега онај ко ствара и конзумира кич је лош човек и у њему нема ни једне етичке норме. Његов елитистички и етички став поприлично је искључив, али он хоће да скрене пажњу на зло које кич доноси са собом. Предавање само чулном, уживању, забави као основним системима вредности, човека чини заиста лошим, без моралних принципа и трагања за њима, чини га себичним у жељи за пуким уживањем, у себи не развија категорију доброг, његов ум је плитко сентименталан и неразвијен. Кич човек производи и конзумира кич, без његовог постојања овај феномен не би ни постојао.

Брох иде даље у свом радикалном ставу па кич повезује са неурозом, подсећа да је Хитлер био велики љубитељ кича, живео је крвави кич, а волео сахарински. Човек који није у хармонији са собом, који живи свој живот неуротично, без смисла, нема ни снаге ни капацитета да доживи уметност, кич је врх његове перцепције духовног. Кич је у сталном бекству од ирационалног, он се стално враћа рационалном, али у оном погрдном смислу где је рационално потреба за сигурношћу и страх од свега што је ново и није прецизно одређено, већ познато.

Овакав елитистички став и потпуно одбацивање лепог као дела уметности, као и тумачење кича као зло не објашњава много. С друге стране сви смо ми понекад наклоњени кичу, као што и зрно кичерског увек постоји и у уметничком делу. Брохов радикални став можда не објашњава само постојање овог феномена али експлицитно и строго указује на његове моралне негативности.

У свом вредносном одређењу кича Брох полази од основне инспирације која покреће људе на стваралаштво, а то је антагонизам живота и смрти. Човек непрестано осећа своју коначност и у жељи да победи тај осећај страха али и само смрт он има потребу да ствара дела која ће остати и материјално га нацивети.Исконска људска потреба да се остави траг за собом, да се кроз стваралаштво објасни и разуме живот је људска потреба за стварањем. У потрази за смислом живота, за његовим највишим вредностима уметност у себи спаја и живот и смрт у тежњи да превазиђе и једно и друго. Остварење виших хуманистичких идеја, идеје добра, правде, истине, разумевања, знања може се дотаћи само кроз праву уметност и поимање света кроз њу. Уметност се радује животу, али не као испразно и чулно уживање што је одлика кича, већ кроз дубоко и истинито разумевање живота. Уметност афирмише живот, пркосећи смрти

али уз сталну свест о његовом постојању.

Кич или кич живот сведен на банално уживање, на вегетирање неприметно нестаје, он не оставља трага за собом, кич нема свест ни о животу ни о смрти, осим као одвојене манифестације које се површно доживљавају. Испразни кич, није испуњен никаквим садржајем нити доживљајем живота, тражи пасивног примаоца у потрази за срећом. Али та срећа је сурогат среће и живота, кич не жели да види свет какав јесте, он га бљутаво и патетично улепшава, нити жели да види суровост која постоји у њему. Лакше је живети у измишљеном, идиличном, нереалном свету патетично обојеном у ружичасто, него спознати свет у његовој суровој реалности а опет пронаћи лепоту у њему, направити нужну дистанцу, разумети га, сажети у целину и приказати кроз појединачно дело. Кич није технички већ вредносни промашај, његова рогопадност, ружноћа мањи је проблем од система вредности или потпуни недостатак било каквих вредности које пропагира.

Ако Брохову теорију кича Сретен Петровић издваја као елитистичо-етичку, анализу Абрахама Мола протумачио је као **социолошко-структуралну**. Слично Марксовом тумачењу људског отуђења од производа свог рада, где човек производећи предмете за задовољење својих потреба, мења и себе и постаје субјект који се прилагођава предметима које ствара, он постаје субјект за предмет. Однос између предмета и субјекта који се ставара у процесу производње, Мол је пребацио на однос кич-предмет и кич-субјект убацујући у ту релацију и трећи елемент кич-друштво. Јачање либералног капитализма, технички просперитет, агресивне и противуречне културе као одлике бужуаског друштва, уткале су у свој менталитет кич. Потрошачко друштво, одвајање стварних потреба од социјализираних, продавање културних вредности као предмета, робу нагомилавање капитала као основне вредности, синоними су новог доба и кича. Уживање у материјалном, радити (не превише), куповати и уживати у купљењом, плитак је концепт данашње свакодневице. Теза савременог друштва је спавајте само ми ћемо све остало учинити за вас, антипод је стварном животу.

По Молу кич је однос између човека и ствари, а не сама ствар, овакав став од њега је захтевао даљу анлаизу могућих односа између ствари и човека који могу бити различити и јављају се у више облика. Мол је издвојио неколико по њему основних могућих односа човека и ствари: 1. Аскетски, ово је однос сличан оном који стварају монаси, негативан став према стварима и предметима који стварју људи, одбојност и одбијање да се уђе у релацију са материјалним. 2. Хедонистички, потпуно супротан предходном односу, предмети су примамљиви као извор максималног чулног уживања, које се издиже до нежне продуховљености. 3. Агресиван однос је рушилачка људска потреба, потреба да се над предметима као и људима влада и негује осећање моћи. 4. Набављачки, поседнички однос, овај однос је такође манифестација мћи над другима али преко поседовања и јавног излагања онога што се поседује. Колико имаш толико вредиш, друштвени статус појединца одређен је материјалним богатством. 5.Надреалистички однос, истицањем овог односа Мол је хтео да дочара могућност ексцентричног и надреалног доживљаја ствари и предмета, који могу бити спојени на неочекиван начин. Пример је надреални правац у уметности, где неочекивани спој ствари привлачи пажњу и изненађује. 6. Функционалан или кибернетички однос према стварима је утилитаран, предмет је вредан док је користан, док нечему служи, повезано са технолошким напретком све оно што застарева може се одбацити као некорисно. 7. Кич доживљај предмета је специфична комбинација предходно наведених односа, они иду у распону од потпуне аскезе до потпуног предавања уживању у материјалним

стварима.

Да би се разумело Молово тумачење кича недовољно је само познавање његове анализе односа кич-субјекта и кич-предмета, потребно је сазнање о начину на који анализира саму структуру кича и његове основне принципе. Први принцип је принцип неадекватности, кич је увек неко искривљење ствари или појаве. Пример за то је реклама у којој се намеће идеја да ако имате дугмад за кошуљу на којој је утиснуто ваше име и презиме, а то поседују све битне особе, бићете и ви битни и познати. Битно је нешто поседовати а не оно што јеси. Не постаје се неко само имањем неког предмета, то је та препознатљива црта кича да ствари поставља у потпуно обрнутом смислу, истиче се као битно оно што је потпуно ирелевантно, небитно и тако све губи прави смисао. Потпуно се извитопери однос циља и средства, циљ постаје средство, тј. оно сто је требало да буде само начин до долажења неког циља постаје и циљ и на њему се задржавамо. На овако искривљену слику света и ствари, кич додаје потпуни неукус, губећи меру и сваки осећај за духовно и естетско. *Принцип нагомилавања* је одлика кича којом он претрпава ствари и чула, ружно, сладуњаво, премного постају његови атрибути. *Принцип синтезије* или истовремени доживљај естетског са више чула, повезан је са принципом нагомилавања. Кич као да "бомбардује", упошљава сва наша чула, тако ствара лење и равнодушне мозгове и духове јер на њега можемо да реагујемо само нагонима. Један производ не задовољава потребе само једног чула, него непотребно додаје још ефеката чији је циљ само да потпуно окупира конзумента. Боца вина задовољава чуло укуса али и вида јер је вино спаковано у примамљивој боци, али кичу то није довољно додаће уз то и музичку кутију балерине која игра уз такт музике, тако је упошљено и чуло вида и слуха. Кулминација овог принципа кича остварена је у гацет производима, овај феномен везује се за средину XX века, када производња и потрошња нагло расту, за период технолошког и индустријског напретка. Тако су настали предмети попут термометра са сатом, или кревет са уграђеним сатом и радио апаратом итд. Следећи принцип је *принцип осредњости*, он се углавном везује за медиокритетство просечног човека за кога је и створена масовна култура. Иако се у оквирима овог принципа придаје делимична вредност кичу, тј. без поседовања неког талента немогуће је створити кич дело, отвара се проблем масовности осредњости која гуши све генијално. У том "мору" кича генијална уметност нестаје, губи се па чак јој се не ретко не признаје ни њено постојање. Генији су тешко схватљиви, Не могу се лако и без напора разумети, док је кич питак, лако сварљив, разумљив. Зато није ни чудо што ће се медиокритетски ум определити за кич и приклонити му се, док ће генија и његово стварање одбацити, прогласити лудим и неприхватљивим. Медиокритет је склон да све што не разуме, што његов осредњи ум није у стању да схвати и прихвати, на најсуровији, наметљив и агресиван начин етикетира и прогони, тако су генијални умови били осуђени на прогонство, усамљеност, неразумевање и патњу. Осредњост је људска карактеристика која се не може искоренити, она се само може стално и изнова побеђивати, ако је и то могуће. *Принцип конфора* је још један од битних адута кича, људска потреба да себи олакша живот, да избегне и не улаже превелики напор, да ужива у конформизму, окренула се против њега самог. Аутоматизација и механизација која је омогућила олакшање животне свакодневице, створила је лењог, невиталног, непродуховљеног човека, живот и сам човек постали су сурогати, имитације правог живота.

Није проблем постојање кича, он је постао неминовност савременог друштва, проблем је што је потпуно превладао, што не оставља простор за праве уметничке

и животне вредности, што је "узео" корене у свим областима људског живота, што је све сведно на материјално, површно и плитко доживљавање свега око нас. Може се сада поставити питање које су то "праве" животне вредности или који је то смисао или суштина за којом трага уметност а коју кич децидирано заобилази. Уметност је потрага за смислом и суштином, а кич само пасивно чулно примање спољашњих надражаја. Уметност хоће да о свему промисли, да пронађе законитости и принципе који владају и да их преведе у уметничку форму, хоће да проникне у сваки детаљ, да утврди битност и нужност постојања свега око нас, да све повеже у целину, да нађе везу и смисао постојања свега и нас самих. Како је неком приликом изјавио амерички уметник Едвард Хопер, оно за чим је трагао је проналажење космичке хармоније и личног идентитета у њему, то трагање је испунило цео његов живот и рад.

Уметност је аналитична, кич не анализира, уметност тражи наше активно учешће, кич од нас тражи само његово пасивно примање. Уметност је дискретна ненаметљива, она се открива, суптилна и танана, кич је рогопадан, наметљив, пренатрпан, агресиван. Кич нам не даје простора да будемо своји, да трагамо за властитим аутентичним идентитетом, он нас "гура" у медиокритете, без слободних мисли и права на различитост. У кичу нема узлета, полета, заноса, луцидности, светлих момената и мрачних дубина. Он је једноличан а натрпан, отромбољен, пасиван, заглупљујући, као благоутробије, као премного разне слатке хране која нас умртви, од које отупимо и са којом можемо само празно и пасивно да постојимо у простору. Сваку људску емоцију, доживљај, мисао доводи до "патоса", површног а агресивног, не каже ништа а има претензију да се пласира као истина без дилеме. Кич није наиван, он није наивна уметност, његове намере су прорачуната, његова основна тежња је гомилање материјалног богатства, и у складу са тим циљем све је дозвољено. Може се скрнавити све што би људима требало да буде свето. Религија, сексуалност, љубав, духовност, морал, разум, научно сазнање, кич је банализовао, оголио, обесмислио, од свега направио параду, свео на празну забаву и гротеску. Тако да Брох и није био престрог када је кич прогласио највећим злом, у етичком смислу он то и јесте можда и више него у естетском.

Само постојање кича као продукта савременог друштва, нагомиланог капитала и технолошког развоја, не би био тако проблематичан да он не тражи и не ствара кич субјекта, кич човека. Ионако лења, пасивна, неинвентивна људска природа, која тежи сигурности у "плитком"и површном размишљању, склона чулним уживањима и лаком предавању истом, којој сваки умни и духовни напор тешко пада и склона је да га избегне. Или како Абрахам Мол на почетку свог дела „Кич- уметност среће" цитира Ц. Де Ладоса, "Људи би се одрекли и својих најдражих уживања ако би због тога морали да размишљају." Кич је плодно тле за ширење и јачање свих лоших људских особина, а да се при томе угуше и омаловаже све добре и праве људске вредности. Људска потреба за сигурношћу своју потпору лако проналази у кичу, он не трага не пита, он не тражи да се разуме, не тражи умно улагање, он даје готова квази и "инстанат" решења у њему је све јасно, не треба мислити, питати, сумњати, све је већ дато. Све оно што је уметност или што није кич, несигурно је, пита се у себи, има дилему, трага, не даје готове одговоре, само наводи или даје смернице у трагању, отвара нова питања, захтева сталну будност и умну присутност, тражи духовно ангажовање. Тако нас чини несигурним, доводи у питање оно што смо мислили да смо спознали, упућује на нове другачије начине мишљења и тумачења ствари око нас, ништа није јасно одређено, а људска природа се тако добро осећа када је све око ње унапред јасно, када се стално понавља исто, када су ствари непроменљиве. Кич даје управо такав осећај сигурности,

али он не води нигде, он ствара мртве и пасивне умове, медиокритете и лењивце, са таквом сигурношћу нема напредовања, живот постаје механичко понављање истог, нема успона нема падова, равна линија живота.

Кич човек је мртав човек у духовном смислу, њега ништа стварно не дотиче, његов дух не реагује, он реагује само на чулне надражаје и то високе фреквенције. Као духовни богаљи, инвалиди кич људима потребан је већи степен чулног надражаја да би уопште нешто осетили, тако им бучан, пренатрпан, агресивни кич управо пружа такву врсту надражаја и они само на њега реагују. Нећемо залазити у питање да ли кич-објект ствара кич-субјект или обрнуто, само региструјемо постојање и једног и другог феномена, његове јаке спреге и тенденције да се глобално шири. Кич и кич човек агресивни су, наметљиви, не дају простора другачијем начину изражавања, све што је њима нејасно, неразумљиво проглашавају непожељним, ненормалним, неприхватљивим. Сваку појаву ингениозности тумече као лудост јер је њима несхватљива и желе да је потисну, унизе, униште. Свака аутентичност се строго кажњава јер излази из просечности и осредњости. Свако генијално дело било уметничко, филозофско, научно умара и оптерећује ум кич-субјекта, али он никада неће признати своју слабост него ће без поштовања, без знања и права на то, такво дело прогласити "лудим" и посегнути за првим кич производом који је по њиховим мерилима једино вредан.

Дакле, кич не би био тако "опасан", он неминовно постоји и може бити нека врста зачина, додтака, свету и животу у коме смо. Али његова претензија да влада, да је доминантан и да себе проглашава за вредним, да су због његове најезде праве вредности на маргини и у потпуној мањини, чини га главним злом новог доба.

Сваки човек, сваки људски живот по свом постојању може бити мало уметничко дело, човек јесте микрокосмос за себе, у њему су садржане све законитости и принципи постојања, кич је као трула јабука међу здравим која све квари. Кич човек води кич живот, његов однос према свему што га окружује и са чиме је у контакту је кич однос. Увек је лакше, безболније, сигурније окренути се кичу, него покушати да од свог живота направимо мало уметничко дело, јер то од нас тражи ангажовање, напор, труд. Лакше је препустити се задовољењу чулних потреба и то на најнижем могућем нивоу, него уложити напор да наш живот има смисла и сврху постојања. Кич тако лепо успављује и убија, коме треба уметност да га буди из летаргије и смрти која је пре или касније неминовна.

Литература:

1. Сретен Петровић, Кич као судбина .-- Београд : Чигоја штампа, 2006.
2. Абрахам Мол, Кич уметност среће .-- Ниш : Градина, 1973.
3. Глушчевић Зоран, Живот у ружичастом .-- Београд : Просвета, 1990.
4. Лудвиг Гиц, Феноменологија кича .-- Београд : БИГЗ, 1979.
5. Никола Божиловић, Кич култура .-- Ниш : Зограф, 2006.
6. Милош Илић, Социологија културе и уметности -- Београд : Научна књига, 1970.

in memoriam

ЗАВИЧАЈНИ УМЕТНИК МИРОЉУБ АЛЕКСИЋ

Први академски образован сликар рођен у Нишу

Мирослав Алексић
Народна библиотека „Стеван Сремац”, Ниш

Уметник, академски сликар, педагог, културни радник Мирољуб Алексић отишао је са животне сцене 12. јануара 2016. године, у 97-ој години живота. Оставио је доста тога вредног за собом. Трагови његових активности значајни су на више поља. Био је сликар - ликовни стваралац, педагог - професор Гимназије, Уметничке школе и Више педашке школе, културни радник значајан за нишку средину, као покретач многих активности, али и у ширим оквирима.

Тешко је сажето и на малом простору презентовати довољно о једном готово читав век дугом животу испуњеном многим активностима, од којих треба првенствено истаћи његово сликарство, које му је било највећа животна преокупација, затим педагошки рад у просвети, где је као професор упутио у свет ликовне уметности бројне генерације ђака, од којих су многи постали врло успешни ликовни ствараоци, као и друштвени рад, како у струковним организацијама ликовних уметника, тако и у домену просвете и културе.

Рођен је у Нишу 1919. године, где је провео готово цео животни и радни век, изузимајући период студија на Ликовној академији у Београду, коју је завршио још 1949. године. Као први нишлија који је постао академски сликар, учествовао је у оснивању Уметничке школе и био један од њених првих професора и дугогодишњи директор.

Од 1959. године је члан УЛУС-а. Оснивач је и први председник Друштва ликовних уметника чланова УЛУС-а Ниша.

Излагао је готово на свим изложбама УЛУС-а у Нишу, а групно и самостално излагао је у многим градовима Србије, бивше Југославије и иностранству: Великој Британији, Француској, Швајцарској, Румунији и Бугарској.

Његови радови увек су привлачили пажњу културне јавности, па су бројне врло позитивне критике домаћих и страних еминентних критичара и других познавалаца ликовне уметности.

За свој рад био је више пута и награђиван.

Дао је допринос и теоријској мисли у области ликовне уметности, пишући и објављујући бројне чланке и расправе и држећи предавања.

Један је од иницијатора за формирање Академије ликовних уметности у Нишу. Његови радови налазе се у многим музејима, галеријама и установама, као и код приватних колекционара, како у земљи тако и у иностранству.

Поред сликарства постигао је запажене резултате на пољу карикатуре и дизајна

поштанских марака и у овим областима био више пута награђиван.

Награђен је и за посебно залагање у области просвете.

Био је учесник бројних ликовних колонија. На многима од њих радови су му били откупљивани, а био је и награђиван.

Посебно је значајан његов допринос обнављању једне од најстаријих ликовних колонија у Србији, у Сићеву код Ниша, коју је још 1905. године основала Надежда Петровић.

Велика ретроспективна изложба одржана у Народном музеју у Нишу 2004. године омогућила је целовито сагледавање његовог дугогодишњег рада, које је посебно добро аналитички представљено у великом монографском каталогу који је том приликом издат, а чији је аутор виши кустос Народног музеја у Нишу Наташа Дрча.

Завичајно одељење Народне библиотеке "Стеван Сремац" у Нишу у посебном фонду изложбених каталога ликовних уметности садржи и оне издате поводом изложби на којима је Мирољуб Алексић излагао. То су каталози редовних периодичних изложби у организацији УЛУС-а (Удружења ликовних уметника Србије), уз то оних поводом изложби након одржаних ликовних колонија чији је учесник био, као и осталих групних и самосталних изложбених манифестација. Писаних трагова о њему има у периодичним и монографским публикацијама у виду критичких осврта на његов ликовни рад, а неки се односе на његово дугогодишње ангажовање на пољу ликовног живота и ликовне културе друштвене заједнице Ниша и Србије. И сам се бавио писањем есејистичких и теоријских текстова из области ликовне уметности и педагошког рада.

Писана оставштина о Мирољубу Алексићу као уметнику и она чији је он сам био аутор само је делимично регистрована и прикупљена. Потпуно заокруживање, обраду и систематизовање ове грађе тек је потребно предузети, проучавањем фондова библиотеке, посебно Завичајног.

Постоје ствараоци који делују тихо, без помпе и рекламе, а чији допринос бива сагледан тек у њиховом одсуству, кад више нису међу нама, а често ни тада не одмах. Њихов рад и ако врло значајан, за њихова живота се превиђа, узима као нормална чињеница, нешто чије се постојање само по себи разуме и на шта смо навикли, али о чему не постоји довољно свести и сазнања. Када нестану спознаје се да су били подлога, темељ и покретач (spiritus movens) неке сфере живота. Такви људи зачињу, покрећу и брижно одржавају пламен неког процеса (делатности), послова и активности, а резултате присвајају други, или се приписују неким другима. Један од те врсте тихих ненаметљивих уметника стваралаца (културних посленика) био је Мирољуб Алексић, сликар, педагог, први академски образован уметник сликар рођен у Нишу.

Постоји често та тенденција да се ефемерно (пролазно) и споредно слави, а важно и базично превиди. Она је повезана са оном манипулативном страном људске природе која извире из егоизма који низашта не мари и ништа не поштује, занемарујући скрупуле и обзире.

Био је ван политичких и с њима повезаним клановским подршкама тако својствених тадашњим културним круговима. Није био у фокусу протагониста и креатора културне климе и прилика ондашњег друштвеног поретка. Никад није био ангажован као члан политичких организација. Више га је интересовао педагошки рад и рад на унапређењу ликовног живота града, кроз активно учешће у струковним организацијама. Његова делатност је била превасходно усмерена на побољшање квалитета наставе, афирмацију знања и талента, као и на сопствено уметничко

стваралаштво. Овакав однос потицао је од велике и искрене љубави и посвећености према ликовној уметности.

Често се дешавало да у први план дође и оно што не заслужује пажњу и афирмативни однос друштва и културне јавности, на шта је он отворено реаговао. Самоистицање, рекламерство, лобирање, протекционизам, протежирање и додворавање за њега су били неприхватљиви. Доживљавао их је као недолична, неучтива, недопустива и одраз лошег васпитања. То је било у нескладу и косило се са његовим принципима и поимањем интегритета и достојанства личности. Вулгарно бављење политиком, какво је било уносно, наметало би му компромисе на које он није био спреман. Неретко је то одређивало његов положај и став утицајних (релевантних) кругова према његовим делима, па су га пажња и јавна признања, и ако их је повремено добијао, често мимоилазила, нарочито она етаблирана (институционализована), која су доносила побољшање професионалног и материјалног статуса.

Ипак, као луцидан педагог, од кога се могло много тога научити и чути, а у задњем раздобљу његове каријере, признање за његов педагошки рад је ипак стигло. У колективу Уметничке школе, састављеном добрим делом од његових бивших ученика, а на њихову иницијативу, бива биран за директора у два мандата. У том својству и улози је дочекао и пензију.

Веома честа лична признања многих његових некадашњих ученика, међу којима је доста угледних уметника, којима је као професор и педагог, несебично преносио своја богата знања и искуства, за њега су била највећа сатисфакција, истински су га радовала и надомештала све за шта је незаслужено и неправедно био ускраћен.

Суд времена, временска дистанца и ново сагледавање његовог дела, тек треба да дају непристрасну и објективну процену и вредновање, те одреде место које му припада у историји културног и ликовног живота града Ниша, а и у ширим оквирима.

Мирољуб Алексић (1919-2016)

Књижевне вечери у Народној библиотеци „Стеван Сремац“

Уважени сарадници,

Молимо Вас, да текстове и друге прилоге доставите у дигиталној форми на мејл адресу редакције: **bibliozonis@gmail.com**

Редакција ће, у најкраћем року, потврдити пријем текста. Пожељно је да се уз текст, обавезно као атачмент, доставе илустрације и фотографије у формату и резолуцији погодној за штампу. Препоручује се jpg формат и резолуција не мања од 300 dpi за ширину од 10 cm. Уколико је неопходно, доставити табеларне и сличне прегледе као посебне документе у атачменту. За ауторска права достављених прилога одговарају аутори. Сматра се да су аутори своја ауторска права на текстове и друге прилоге, од тренутка када су их послали редакцији, пренели на издавача. Издавач ће прихваћене прилоге објавити и у електронској форми, а има право да користи и сажетке радова или изводе из достављених радова. Редакција ће аутора обавестити о томе да ли је прихватила текст у року који не може бити дужи од шест месеци од датума пријема прилога. Негативан одговор ослобађа аутора било какве обавезе према редакцији. Аутор чији је рад прихваћен не може да објави овај рад у некој другој електронској или штампаној публикацији (чак ни у изводима или прерађен), без сагласности одговорног уредника Библиозоне. У начелу, он такве прилоге може да објави тек три месеца од датума публиковања у Библиозони, уз обавезу да наведу одакле је рад прештампан. Послати радови се не враћају, а Редакција задржава дискреционо право да их процени и не објави, уколико утврди да не одговарају садржинским и формалним критеријумима прописаним у овом тексту. Редакција се залаже за отворен приступ информацијама и објављивање текстова различитих типова, у којима аутори слободно изражавају своје идеје. Не врши цензуру, идеолошку или било какву другу, али се ограђује од ставова својих сарадника. Сматра да аутори имају обавезу да сами бране своје ставове, док је обавеза редакције да врши стручну евалуацију, као и спорадичне језичке, стилске и формалне интервенције у текстовима.

Редакција Библиозоне

MOHAMMED
TEKRAH
KEMPALI